

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Prezentace sociálního pracovníka ve filmu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Denisa Nováková

Školitel: doc. PhDr. Alena Kajanová, Ph. D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Prezentace sociálního pracovníka ve filmu*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2017

.....

Denisa Nováková

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Aleně Kajanové, Ph.D. za odborné vedení, laskavý přístup, cenné informace a rady, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Prezentace sociálního pracovníka ve filmu

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá způsobem, jakým je prezentován sociální pracovník v českém a zahraničním filmu. V teoretické části jsou vymezeny faktory ovlivňující vnímání veřejnosti a to zejména postoje, stereotypy a předsudky. Dále popisuje pojem sociální práce, jaké jsou předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, s ním spojené mýty o roli sociálního pracovníka, ale i jaký je vztah sociálního pracovníka ke klientovi.

Práce nastiňuje pohled na sociální práci skrze masová média. Lidé často podléhají vlivu médií, která ale mohou předkládat zkreslený obraz skutečnosti, co se týče sociální sféry. Dokážou své okolí nenásilně přimět ke změně chování a tím ovlivnit uspořádání společnosti.

V jedné z kapitol je blíže představen sociální pracovník, především jeho kompetence. Samotný sociální pracovník napomáhá prezentaci sociální práce a zaujímá v ní různé role. Se sociální prací souvisí stereotypy, které jsou běžnou součástí našeho života a jsou zdrojem utváření předsudků.

Cílem práce je popsat, jakým způsobem je prezentován sociální pracovník v českém a zahraničním filmu. Jinak řečeno, jak ukazují média sociálního pracovníka a jaká pozitiva a negativa u něj převládají. Prostřednictvím kvalitativní výzkumné strategie byla provedena metoda obsahové analýzy, v rámci níž byla použita diskurzivní analýza.

Pro splnění práce byla stanovena jedna hlavní výzkumná otázka:

VO: Jak se liší stereo-typizace sociálního pracovníka v českém a zahraničním filmu?

Výzkumný soubor představuje filmy, kde se objevuje sociální pracovník. Pro práci byly kvůli možnostem srovnání použity jak české, tak zahraniční filmy. Pro tento výzkum se konkrétně jednalo o použití dvou českých filmů, a dvou zahraničních. Získaná data byla zpracována pomocí obsahové analýzy a vyhodnocena diskurzivní analýzou.

Výsledky výzkumu této bakalářské práce mohou být v praxi přínosem jako zdroj informací pro širokou veřejnost, aby byla oprostěna od předsudků a stereotypů a nedávala pouze na první dojem a posudek médií. Tato práce může být inspirací

pro další studenty sociální práce a pozornost může vzbudit i u samotných sociálních pracovníků.

Jelikož je sociální oblast ovlivňována okolím spíše negativně a lidé sociálním pracovníkům nevěří, navrhovala bych pro zredukování stereo-typizace zorganizování veřejných přednášek, kde by byla veřejnost obeznámena s povoláním sociálního pracovníka, jeho kompetencemi, pravomocemi a náplní práce.

K výsledkům výzkumu bych zmínila, že ve sledovaných českých filmech Kolja a Pohádky pro Emu, působí sociální pracovník spíše dojmem chladným, odtahitým až záporným. V obou případech nastává situace, kdy se rodič snaží o získání dítěte do péče, ale sociální pracovník tomu nevěnuje pozornost, a spíše ho od toho odrazuje a snaží se klientovi namluvit, že dítě by se mělo lépe v některém z typů ústavů sociální péče.

U zahraničního filmu Hlavu vzhůru byl spatřen rozdíl v obraze sociálního pracovníka, působícího zde a nazývaného spíše jako vychovatel. Jeho přístup je oproti českým filmům velmi odlišný, vychovatel se snaží klientovi upřímně pomoci z jeho nepříznivé sociální situace. Ve druhém zahraničním filmu - Precious - se sociální pracovník chová spíše zdrženlivě, jeho postoj je neutrální. Snaha pomoci klientovi není v tomto případě tak výrazná a důsledná.

Klíčová slova

Masová média; postoje; sociální práce; sociální pracovník; stereotypy

Presentation of a social worker in the film

Abstract

The bachelor thesis deals with the way how a social worker is presented in Czech and foreign film. The theoretical part defines factors influencing public perception, especially attitudes, stereotypes and prejudices. It also describes the concept of social work, what presuppositions are needed for performing the profession of a social worker, associated myths about the role of a social worker, but also what the social worker's relation to the client is.

The work outlines the view of social work through mass media. People like media very much, and there a distorted picture of the social sphere can also be shown. They are able to force their surroundings to change behaviour and thus affect the organization of society.

In one of the chapters, there a social worker is introduced, especially his/her competence. The social worker him/herself helps the presentation of social work and has different roles in it. Social work is related to stereotypes that are a common part of our lives and are a source of prejudices.

The aim of the thesis is to describe how a social worker is presented in Czech and foreign film. In other words, how media show the social worker and what positives and negatives are their strongest ones. Through a qualitative research strategy, a method of content analysis was performed, in which a discourse analysis was used.

To accomplish the thesis, one main research question has been identified:

VO: How do social worker stereotypes differ in Czech and foreign films?

The research set consists of films featuring a social worker. Both Czech and foreign films were used for the comparison. This research involved the use of two Czech films, as well as two foreign films. The obtained data were processed by content analysis and evaluated by a discourse analysis

The results of this bachelor thesis can be a benefit in practice, as a source of information for the general public, so as to avoid the prejudices and stereotypes and not only to

follow the first impression and opinion of the media. This thesis may be an inspiration for other students of social work, and the social workers themselves can be interested in it.

As the social area is influenced by the environment rather negatively and the people do not believe the social workers, I would propose to organize public lectures to reduce stereotyping, where the public would get familiar with the profession of a social worker, his/her competencies, powers and job.

I would mention the results of the research. Concerning Czech films „Kolja (Kolya)“ and the „Pohádky pro Emu (Fairytale for Ema)“, the social worker has a rather cold, odd or negative impression. In both cases, the parent tries to get a child into his/her care, but the social worker does not pay much attention to it, and rather discourages them and tries to persuade the client that the child would feel better in some type of social care institution .

For the foreign film „Hlavu vzhůru (Head up) “, there a difference was found. The social worker was acting and called in the film an educator. His approach is very different this time compared to Czech films, where the educator tries to help the client to help out of his unfavorable social event. In the second foreign film – „Precious“, the social worker behaves rather restrained, his attitude is neutral. The effort to help the client in this case is not so pronounced and consistent.

Key words

Mass media; attitudes; social work; social worker; stereotype

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	10
1.1 Faktory ovlivňující vnímání.....	10
1.1.1 Postoje sociálního pracovníka.....	10
1.1.2 Stereotypy.....	11
1.1.3 Předsudky.....	12
1.2 Sociální práce.....	12
1.2.1 Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka.....	14
1.2.2 Mýty o roli sociálního pracovníka.....	16
1.2.3 Vztah sociálního pracovníka ke klientovi.....	18
1.3 Sociální pracovník.....	19
1.3.1 Kompetence sociálních pracovníků.....	21
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	25
2.1 Cíl práce.....	25
2.2 Výzkumná otázka.....	25
3 METODIKA.....	26
3.1 Metody a techniky sběru dat.....	26
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	26
3.3 Proces sběru dat.....	26
3.4 Metoda vyhodnocování dat.....	26
4 VÝSLEDKY.....	28
4.1 Obecný popis filmů.....	28
4.2 Komunikace sociálního pracovníka s klientem.....	40
4.3 Vzhled sociálního pracovníka.....	42
4.4 Obsah sdělení ve vztahu k sociální práci.....	45
4.5 Jiná sdělení.....	48
5 DISKUSE.....	49
6 ZÁVĚR.....	52
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	54
8 SEZNAM ZKRATEK.....	58

ÚVOD

Téma své bakalářské práce *Prezentace sociálního pracovníka ve filmu* jsem si zvolila sama z několika nabídnutých. Problematika, jak je prezentován sociální pracovník, mne velmi zaujala, neboť si myslím, že tento druh povolání, není v takové míře v povědomí veřejnosti, a pokud ano, tak je její názor na tuto profesi předem daný, i přesto, že se lidé sami osobně se sociálním pracovníkem nikdy nesetkali. K pozitivnímu obrazu sociálního pracovníka nepřispívají ani masová média, která jej dle výzkumu staví převážně do záporné pozice.

Osobně, jsem v rámci studia a školní praxe na přechodnou dobu mohla být přítomna u několika situací, kde sociální pracovník přichází do styku s klientem. Tyto situace pro mě byly velkým přínosem z hlediska pozorování sociálního pracovníka a celkově v oblasti sociální práce.

Mým osobním cílem v této práci je zjistit, jak média ukazují profesi sociálního pracovníka, vymezit pojem sociální práce, kdo je sociální pracovník, jakou roli zaujímá během výkonu své profese a jakými kompetencemi musí disponovat.

K vypracování mé bakalářské práce a shrnutí dat byla použita metoda kvalitativní výzkumné strategie a při sběru informací byla použita metoda obsahové analýzy. Způsobem vyhodnocení dat byla diskursivní analýza. Cílem mého výzkumu je zjistit, jakým způsobem je sociální pracovník prezentován ve filmu, konkrétně, jak se liší stereo-typizace sociálního pracovníka v českém a zahraničním filmu.

V první kapitole teoretické části bakalářské práce se zabývám faktory, které výkon této profese ovlivňují, tedy postoje sociálního pracovníka, stereotypy a předsudky vůči této profesi. V další kapitole se zabývám popisem sociální práce, některých vzniklých mýtů týkajících se role sociálního pracovníka, předpokladů pro výkon povolání sociálního pracovníka a vztahu sociálního pracovníka ke klientovi. V závěru teoretické části se věnuji sociálnímu pracovníkovi a jeho kompetencím.

Praktická část obsahuje cíle práce a použitou metodiku, která mi pomohla získat a analyzovat data vedoucí ke konečnému výsledku. V kapitole „Diskuze“ porovnávám výsledky a použité informační zdroje. Práce je zakončena závěrem, kde přehledně shrnu výsledky své analýzy.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Faktory ovlivňující vnímání

Člověk je společenská bytost, která se už od raného věku pohybuje v prostředí mezi ostatními lidmi, proto je jimi určitým způsobem ovlivňována a můžeme říci, že sociální zkušenost a tlak názoru skupiny mohou způsobit zkreslené vnímání. Je obecně známo, že lidé berou v potaz spíše názor skupiny než svůj vlastní pocit ohledně vnímané skutečnosti (Vágnerová, 2007).

Člověk se řídí svými postoji k aktuálnímu dění a všímá si především odlišností týkajících se odlišné rasové či sociální skupiny (např. Romové, osoby bez přístřeší atd.), v dalším případě může například Evropanovi připadat, že si jsou všichni příslušníci asijské rasy velmi podobní, proto je sociální zkušenost ovlivněna generalizací a stereotypizací, uvádí Vágnerová, (2007).

Dle Vágnerové (2007) jsou právě tyto tendence zkreslující dané situace:

- Chyba prvního dojmu – Posuzovat „na první pohled“ můžeme podle oblečení, nápadného chování nebo zvláštností v komunikaci apod.
- Haló efekt – Znamená např., že Romové nepracují, Číňané jsou pracovití.
- Efekt vztahu – Pozitiva vidíme u lidí, kteří jsou nám sympatičtí.
- Princip projekce – U druhého člověka pozorujeme například obtížnosti v komunikaci, jaké vnímáme především u sebe.

1.1.1 Postoje sociálního pracovníka

„Naučené predispozice k celkově příznivé nebo nepříznivé reakci na daný objekt, osobu či událost“ (Hayesová, 2007, s. 95). Postoje předurčují způsob jednání a chování, tzn. mít vůči něčemu postoj, tedy mít vůči nějakému objektu, jímž může být například věc, událost, bytost atd., hodnotící stanovisko. Dle Hayesové (2007) slouží postoje při sociální strategii a především u sociálního vymezení a jsou hlavním nástrojem kontaktu s realitou. Někteří autoři sociální psychologie chápou postoje jako *„trvalé soustavy pozitivních nebo negativních hodnocení, emocionálního citění a tendencí jednání pro nebo proti vůči společenským objektům“* (Nakonečný, 1999, s. 131).

Postoje určují pocity k určité záležitosti, jsou úzce spjaté s hodnotami a týkají se například toho, co je morální nebo sociálně žádoucí (Hayesová, 2007). Naše osobní

hodnoty nám slouží jako standardy, podle nichž můžeme posuzovat vlastní chování, i chování ostatních a hrají velkou roli v sociálním přizpůsobení, kdy vyjádření určitých názorů má řadu sociálních funkcí, mezi něž patří posilování sociálních vztahů a zvyšování skupinové soudržnosti (Hayesová, 2007).

Hewstone, Stroebe (2006) uvádí jako první funkci postojů, funkci znalostní, která slouží při zpracování informací, konkrétně při jejich organizování. Druhá funkce je nazývána utilitární funkcí a je spojená s pozitivními (odměny maximální) a negativními (tresty minimální) prostředky. Třetí funkce, funkce sociální identity, určuje, jaké jsou hodnoty jednotlivce. Identifikace sdružování se s určitou skupinou. Udržování sebeúcty je čtvrtou funkcí postojů, zde si držíme odstup od negativních vlivů, a naopak se snažíme přiblížit k pozitivním. Sebeopozorování je poslední funkcí postojů, kde se lidé, u nichž se projevuje větší míra introspekce, chovají tak, jak je v dané situaci vhodné, a opačně při nižší míře introspekce lidé jednají spíše v souladu se svými dispozicemi a vnitřním já.

Ke změně postojů může dojít při přesvědčování, aby lidé změnili na určitou věc názor, a ovlivňování mohou být např. reklamou, která je láká k tomu, aby si daný výrobek koupili, protože je například výhodný (Hayesová, 2007).

1.1.2 Stereotypy

Dle Jiráskové (2006) jsou stereotypy představy o osobě, mínění určité skupiny lidí, vytvořené na základě spíše historek než přesných údajů, sloužící ke zjednodušenému roztržení a zobecnění společnosti, které nám dává rychlý náhled na okolní svět. Při jejich tvorbě dochází k testování hypotéz, týkajících se členství v dané skupině a znaků chování (Hewstone, Stroebe, 2006).

„Stereotyp představuje jakousi koncentraci určité životní zkušenosti, která je předávána sociálně a která napomáhá jak naší okamžité orientaci ve světě, tak identifikaci naší role“ (Jirásková, 2006, s. 111).

Dle Hewstone, Stroebe (2006, s. 176) *„Změna stereotypu může nejpravděpodobněji nastat tehdy, je-li protichůdný důkaz jednoznačný a jasně se vztahuje k prototypnímu členovi stereotypní skupiny“*. Jejich změně brání typizování, znamenající uchování původního stereotypu tak, aby protichůdné pozorování bylo možné přiřknout skupině osob, lišících se od té stereotypní (Hewstone, Stroebe, 2006).

1.1.3 Předsudky

Hayesová (2007) ve své publikaci uvádí, že předsudek je vyjádření určité míry agrese na společenské hranici, směřované proti etnické či kulturní skupině, je předem daný, vytvořený k určitému objektu, na který nebereme ohled, co se týče jiných alternativ. Předsudky jsou pozitivní či negativní. V souvislosti s negativními předsudky může docházet ve společnosti k extrémním formám lidského chování, které má za následek např. podporu rasismu (Hayesová, 2007).

„Podívej, máš předsudky, které si sice nepřipouštíš, ale které skrytě motivují tvůj nedostatečně vstřícný a uznalý přístup k té či oné skupině“ (Jirásková, 2006).

Na jednu stranu jsou předsudky sice chápány, jako něco záporného, co je třeba vyhladit, na druhou stranu jsou důležité zejména při sebepoznání a sebereflexi (Jirásková, 2006).

V souvislosti s předsudky může docházet k situacím, jako je očerňování (pomluvy), izolace (oddělování skupin ve společnosti), diskriminace (upírání občanských práv), tělesné napadání (násilí vůči osobám či majetku) a vyhlazování (násilí vůči celé skupině) (Hayesová, 2007).

V dřívější době slovo předsudek vyjadřovalo „něco“ před posouzením, tedy názor bez rozumové kritiky (Jirásková, 2006).

1.2 Sociální práce

Pokud v minulosti vznikla nějaká nepříznivá sociální situace, na prvním místě ji řešila rodina či blízká komunita. Nejtěžší případy týkající se sociálních událostí řešily především církevní instituce. Každý člen společenství disponoval vedle svých pracovních a osobních rolí i rolí interního sociálního pracovníka (Hanuš, 2007).

Sociální práce je společensky konstruována do třech hlavních oblastí, členících se z hlediska vztahů na vztahy mezi klienty, pracovníky a sociálními organizacemi. Tři oblasti vztahující se k sociální práci jsou posílení, sociální změna a řešení problémů, vycházejí z cílů sociální práce a z politických filozofií (Payne, 2016).

Sociální práce je stále relativně mladou profesí. Od jejího založení došlo ve společnosti k různým změnám. Oblasti, kde je potřebná sociální práce, jsou dnes mnohem širší,

než tomu bylo dříve. Sociální pracovníky tak můžeme najít v různých oblastech soukromého i veřejného sektoru (Lecroy, Stinson, 2004).

V definování sociální práce vnímáme výraznou nejednotnost, jelikož odpověď na otázku „Co je to sociální práce?“ se nemůže nikdy vyčerpat jedinou větou, protože současné definice nám umožňují vnímat stále další významné znaky sociální práce (Thelenová, 2011).

Dle Paulíka (2005) sociální práce podporuje co nejdůstojnější způsob života u těch klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou a sociální pracovníci tak pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout jednak způsobilosti k sociálnímu uplatnění a jejího získání zpět, jednak napomáhají k vytváření příznivých společenských podmínek.

Sociální práce je spravována zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů (Tomeš, 2015).

V odborné rovině se setkáváme s charakteristikou sociální práce z různých hledisek a na různém stupni odbornosti, např. Matoušek a kol. (2001, 2003) uvádějí definici: „*Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti)*“ (Paulík, 2005).

Dle Musila (2004) se klíčové znaky této odborné profese vyznačují dvěma skutečnostmi, které bývají obvykle považovány za cíle profesionalizace sociální práce. Patří mezi ně: profesionálové při své práci používají mimořádné dovednosti, které nejsou dány velkou mírou zkušeností, ale jsou zdůvodněny teorií, již ovládají díky obtížné, dlouhodobé přípravě, a příslušníci sami určují nejen, kdo a jak má vykonávat danou práci, ale i jaká služba má být poskytnuta a komu.

Levická (2005, s. 7) ve své knize uvádí definici sociální práce dle Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW) takto: „*Sociální práce podporuje sociální změny orientované na řešení problémů v mezilidských vztazích, pomáhá lidem zlepšovat své životy prostřednictvím pomoci zaměřené na rozvoj schopností činit svobodné rozhodnutí. Opírajíc se o vědecké poznání lidského chování a sociálního systému, zasahuje sociální*

práce tam, kde přichází k nehodám v interakci lidí a jejich okolí. Základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální péče“.

Lidská společnost je absolutním sociálním fenoménem, kde se smysl a podstatu postupně snaží pochopit a vysvětlit všichni lidé a pohled lidí na vnitřní organizační a věcné uspořádání jejich společnosti prochází neustálým vývojem od nevědomosti institucionalizace lidského života až po současné zkoumání pravidel a zákonitostí sociální podstaty společnosti a předpokladů dalšího rozvoje (Kahoun, 2007).

Výrost a Slaměník (2008) zmiňují kulturní vzorce, které jedinec používá dle vlivu kultury, jako nástroje, projevující se pomocí určitých norem chování a rolí, vyjadřující očekávání okolí, jak se má člověk v určité sociální situaci zachovat. Kulturní vzorce neovlivňují jen chování člověka, ale působí i na jeho postoje, vnímání a myšlení, protože člověk, který je ovlivněný svou specifickou kulturou, posuzuje v rámci získaných kulturních vzorců chování lidí z jiných kultur (Výrost a Slaměník, 2008).

Dle Kahouna (2007) jsou podmínky života i úroveň společenských vztahů plně a výhradně v rukou lidí a lidská pospolitost je složitý sociální jev, fungující podle daných společenských norem, vycházejících z přírodních zákonitostí, kde tato tvrzení však nejsou generována nezastupitelnou rolí jedince, sociálních skupin, rozsáhlejšího sociálního uskupení a celku společenského života a sociálního stavu společnosti.

Dle Thelenové (2011) je možné se setkat s předsudkem, podle nějž si lidé myslí, že profese, která není označena jako pomáhající (právník, řidič, prodavačka, policista...), může být svým způsobem negativně hodnocena i přesto, že taková ve své podstatě není. Dalo by se říci, že být dobrým ne-pomáhajícím profesionálem je lepší, než být špatným pomáhajícím (Thelenová, 2011).

1.2.1 Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka

Sociální pracovník zprostředkovává sociální služby potřebným a volí optimální škálu služeb, které jim budou poskytovány (Matoušek, 2011). Zákon uvádí, že sociální pracovník *„vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytující služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnosti v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost,*

poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace“ (Matoušek, 2011, s. 47).

Aby výkon sociální práce odpovídal cílům dané společnosti, musí sociální pracovník splňovat řadu podmínek, jež jsou na něj kladeny (Paulík, 2005). Ve své publikaci Matoušek (2011) uvádí základní předpoklady, pro úspěšné vykonávání sociální práce, mezi něž patří: způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost.

Znalosti i schopnosti sociálního pracovníka by měly být zkombinovány tak, aby pracovník dokázal při diagnostice klientovy problémové situace rozpoznat s využitím relevantních teoretických poznatků důležité souvislosti, dále byl schopen uplatnit je při hledání řešení i při účinném motivování klienta k aktivnímu přístupu při řešení jeho vlastního problému a v neposlední řadě aby dokázal zpracovat množství informací, rozlišit podstatné od nepodstatného a přijmout příslušná rozhodnutí (Paulík, 2005).

Základními vlastnostmi, které lidé očekávají od sociálního pracovníka, jsou: zdatnost, inteligence, přitažlivost, důvěryhodnost a komunikační dovednosti (Thelenová, 2011).

Díky zákonu, který stanovil předpoklady pro výkon tohoto povolání, je umožněno zachování určité úrovně kvality sociálních pracovníků (Matoušek, 2011).

Kromě požadovaného vzdělání v oblasti sociální práce, jakým je vyšší odborné vzdělání, bakalářské vzdělání nebo magisterské vzdělání, i nácviku komunikačních dovedností vyžaduje práce sociálního pracovníka také adekvátní schopnosti:

- *Akceptovat právo klienta vyjadřovat se k jeho potřebám, návrhům a požadavkům na řešení problému ŤZP v souvislosti s jeho integrací a optimálním fungováním ve společnosti,*
- *spolupráce s ostatními zainteresovanými odborníky,*
- *umět spolupracovat s rodinou, případně skupinou či komunitou, v které se klient nachází,*
- *neustále získávat podrobné informace o možnostech pomoci těžce zdravotně postiženému občanovi s cílem zabezpečit přiměřenou míru integrace a optimálního fungování klienta,*

- *analyzovat sociální situaci ŽP občana, identifikovat rozdílné potřeby a možnosti jejich uspokojování,*
- *umět posuzovat a pozorovat chování jednotlivců a skupin,*
- *odhalovat přítomnost rizikových faktorů ovlivňujících řešení problémů klienta* (Schavel, 2008, s. 78-79).

1.2.2 Mýty o roli sociálního pracovníka

Role je obecně chápána jako očekávaný způsob chování, který se váže na určitý společenský status a můžeme jej definovat z hlediska práce, metody (která je používána), podle požadovaných zručných dovedností i podle jasně daných úloh, kde narůstají stále nové role, které sociální pracovník v praxi přebírá (Levická, 2005).

Đurič, Hotár, Pajtinka (2000) definovali roli jako „*souhrn potřeb a cílů, názorů, citů, postojů, hodnot a činností, které by podle očekávání příslušného společenství měli charakterizovat typického představitele určité pozice*“ (Levická, 2005, s. 140).

Od sociálního pracovníka se také přesně očekává, co by měl a neměl dělat jako představitel určité pracovní pozice. V psychologii a sociologii se setkáváme často s takovým vymezením sociální role, jakým je očekávání vztahující se k chování jedince s určitým sociálním postavením, pozicí či statusem. (Paulík, 2005).

Dle Levické (2005) lze v sociální práci definovat následující role: zprostředkovatel, případový manažer, učitel, trenér, mediátor, advokát, zmocněnec, terapeut, poradce atp.

Dle Janebové, Musila (2007) se předpokládá, že „mýty“ obsahují myšlenku, která dodává realitě takovou podobu ideálu, jež je podpořená alespoň částečnou realizací. Očekávání jsou vůči sociálním pracovníkům nejednoznačná a z toho vyplývá i nejasnost identity sociální práce, která panuje v české společnosti a vyzývá ke vzniku různých mýtů. Veřejné mínění ovlivňují masová média, kde je prezentována jedna sociální pracovnice v roli podobné zlé ježibabě, která odebírá děti z rodin, zatímco například „hodná Maruška“ je titulky na obrazovce označena jako pracovnice Fondu ohrožených dětí, přestože i ona vykonává sociální práci (Janebová, Musil, 2007).

Paulík (2005) píše o vymezeních, která jsou aplikována na roli sociálního pracovníka, z nichž vyplývá hned několik otázek, a to například, že podstatné je, kdo je vůbec chápán jako sociální pracovník a co se od něj očekává ve vztahu k jeho profesi, jak tato

očekávání sám vnímá a jak je přijímá, jak může nebo jak je ochoten je vzhledem ke svým schopnostem a zájmům realizovat. Dalo by se říci, že sociální pracovník může svým chováním příslušnou roli naplňovat nebo se s ní naopak dostávat do rozporu (Paulík, 2005).

Role sociální práce se vyvíjejí podle toho, jak roste oblast sociální práce, která se dále člení na oblast veřejnou, institucionální, soukromou, charitativní apod. (Levická, 2005). Mezi nejrozšířenější profesionální role sociálních pracovníků v současnosti řadíme: terapeutickou, poradenskou, trenérskou, neboli edukační roli, dále zprostředkovatelskou a advokátskou (Levická, 2005).

Janebová a Musil (2007, s. 51) ve své knize uvádějí, jaké mají mýty (pro kvalitu sociální práce) nejzávažnější důsledky.

- „*Sociální práce je případová práce (casework).*“
- „*Existují dva typy sociálních pracovníků/ pracovníc: jedni dohlíží, zatímco druzí pomáhají.*“
- „*Mocnější ve vztahu, sociální pracovník/ - pracovníce–klient je klient(ka).*“
- „*Sociální práce je založena především na intuici sociálních pracovníků a pracovníc.*“
- „*Čím více se sociální pracovník/pracovnice drží předepsané metodiky, tím je výkon sociální práce kvalitnější.*“
- „*Sociální pracovník/pracovnice vždy odpovídá za to, jak situace dopadne.*“
- „*Sociální pracovník/pracovnice musí mít vždy jistotu při svém rozhodování.*“

Dle Šrajera a Musila (2008) se v praxi můžeme setkat s různými a poněkud odlišnými typy představ o této profesi a společné očekávání může být například takové, že sociální pracovník bude svým klientům pomáhat překonávat nesnáze, pramenící z kolizí mezi očekáváním jejich sociálního prostředí a schopností klientů tato očekávání zvládat, nebo bude vykonávat svou práci takovým způsobem, který je přijatelný jak pro sociální prostředí, tak pro klienta samotného.

Dle Janebové a Musila (2007) je například zřejmé, že většina sociálních pracovníků vykonává převážně administrativní činnosti, to ovšem neplatí obecně, protože nezanedbatelná skupina lidí z tohoto oboru vykonává složité komunikativní, rozhodovací, koncepční, koordinační a podpůrné činnosti. Nízký status sociální práce

ve společnosti způsobuje, že tato neutěšená situace podněcuje snahu sociálních pracovníků působících v praxi hledat nějaký zřetelný a ve společnosti uznávaný ideál a identifikovat se s představou úředníka (Janebová, Musil, 2007).

1.2.3 Vztah sociálního pracovníka ke klientovi

Dle Tomeše (2015) je vztah mezi sociálním pracovníkem a jeho klientem na jednu stranu právně rovný, zpravidla založený smlouvou, na druhou stranu ale nevyrovnaný, protože klient je často ve špatném duševním a fyzickém rozpoložení, ve kterém se neumí komukoliv bránit, proto se tento vztah podobá vztahu mezi lékařem a jeho pacientem. Z tohoto důvodu musí být sociální pracovníci vázáni etickým kodexem své profese. Tomeš (2015) ve své publikaci dále uvádí, že tyto kodexy jsou vypracovány jak mezinárodními, tak národními profesními organizacemi a kontrolu dodržování etiky nemůže vykonávat veřejný úředník, který v této profesi nebyl vzdělán.

V současné profesi sociální práce se práce s klientem označuje jako proces důsledného nazírání na problémy v životním fungování klientů, zvažování, jaký vliv má sociální pracovník na situaci, zpětné vyhodnocení průběhu a výsledku intervence (Matoušek, 2013).

Brožová Doubková a Thelenová (2012) ve své knize uvádí nejčastější chyby v posuzování druhých lidí, které ve většině případů vedou k zablokování samotné komunikace, a to zvláště v pomáhajících profesích. Jsou jimi následující jevy: haló efekt (případ, kdy člověk upřednostňuje jeden osobnostní rys nebo způsob chování), chyba prvního dojmu (neradi upouštíme od prvního dojmu i přesto, že další informace hovoří proti němu), chyby podobnosti (tendence připisovat vlastnosti jednoho člověka druhému), projekce (vlastní chyby přidělujeme druhým lidem) a dávání nálepek (předčasné utváření názorů).

Dle Matouška (2013) nastává po setkání s klientem proces, při kterém dochází k cílenému uvědomování si zkušeností, průběžnému chápání určitých opakujících se jevů, obecných zákonitostí vedoucích k osvojení lepších znalostí pracovníka. Poté pracovník zkoumá, proč jednal tak, jak jednal, co se událo, zvažuje budoucí strategii jednání a na základě získaných poznatků pak vytváří vzorce, modely, příklady, obrazy a v budoucnu pak z tohoto repertoáru několika možností vybírá přiměřený postup.

Sociální pracovník průběžně sleduje při jednání koncept, který je ovlivněn prožitky, pocity, a teoriemi, které jeho aktuální jednání ovlivňují, a tak je mu umožněno získat situační pohled, na jehož základě může jednat během průběžně se vyvíjející situace (Matoušek, 2013). Při jakékoliv práci ať už s jednotlivcem, či skupinou, nebo při práci s rodinou může sociální pracovník kontrolovat průběh setkání dle svých poznámek, jež mu pomáhají orientovat se v procesu spolupráce (Špiláčková, 2014).

1.3 Sociální pracovník

Realizátorem úloh sociální práce je sociální pracovník (Levická, 2004).

„Sociální pracovníci řeší sociální problémy, zprostředkovávají pomoc při řešení těchto problémů a snaží se zabránit jejich vzniku nebo vyhrocení“ (Chytil, 2002, s. 16).

V domácí praxi se tento termín v současnosti ještě stále používá pro označení několika pracovních pozic od asistenta sociálního pracovníka, přes poradce, terapeuta či ředitele až po profesora sociální práce nebo příslušného ministra, přičemž se nijak nerozlišuje sociální pozice, kterou konkrétní sociální pracovník zaujímá (Levická, 2004).

Dle Matouška (2011) je sociální pracovník přímým poskytovatelem sociálních služeb, mezi jehož úkoly patří koordinace a plánování služeb, jejich hodnocení, vyhledávání klientů.

Sociálního pracovníka definuje ve své knize i Žilová (2000), a to prostřednictvím vykonávaných činností, mezi něž zařadila například pomáhání jednotlivci, aby si vytvářel určitou rovnováhu mezi možnostmi a požadavky sociálního prostředí a též i vlastními potřebami a schopnostmi (Levická, 2005). Důležitá je především jeho výchova, vyzývání ke správným postojům k životu, ke společensky vhodnému způsobu chování, učení jednotlivce rozvíjet a zdokonalovat jeho vlastní schopnosti k řešení problémů tak, aby jedinec dosáhl pocitu vlastní zodpovědnosti za svou sociální situaci, popřípadě i situaci vlastní rodiny (Levická, 2005).

Mezinárodní federací sociálních pracovníků byly stanoveny podmínky podmiňující výkon této profese, které ilustrují, jak je práce sociálního pracovníka náročná. (Levická, 2004). Jsou sem zařazeny požadavky, jako je ukončené minimálně 3 leté vzdělání s maturitou v oblasti sociální práce či ukončené vzdělání magisterského typu v oblasti sociální práce (5 leté) a celoživotní vzdělávání, dosažení věku potřebného pro výkon

této profese s dolní hranicí 21 let, dále morální bezúhonnost, důvěryhodnost, mlčenlivost, ale i všeobecné, odborné a specializované vědomosti i sociální dovednosti (Levická, 2004). Dle Thelenové (2011) je sociální pracovník profesionál, který vykonává svou profesi na základě odbornosti, vzdělání, kvalifikace a za peníze, nikoli na základě dobrovolnosti a intuice.

Otázka profesionality u sociálních pracovníků je velmi zásadní a komplexní. Činnosti, úlohy i povinnosti sociálního pracovníka jsou vcelku jasně stanovené a nastiňují jak chápání samotné profese sociální práce, tak poskytování profesionální pomoci (Levická, 2004).

Dle Thelenové (2011) profesionál v pomáhající profesi vstupuje do mezilidských vztahů v případě, kdy jde o narušení tělesné, psychické a sociální integrity jedince. Proto je sociální práce definována jako proces, kdy pracovník nabízí, ale i souhlasí s tím, že svůj čas, pozornost a respekt bude věnovat jiné osobě nebo osobám, které budou v danou dobu v roli klienta. Sociální pracovník dává klientovi příležitost k poznání sebe sama, objevení i objasnění způsobu života, jenž obohacuje klientův život a směřuje tak k jeho lepší pohodě.

Levická (2004) uvádí, že s požadavky na sociálního pracovníka se střetáváme prostřednictvím stále probíhající diskuse o jeho osobnosti, a to i navzdory přijatému Etickému kodexu sociálního pracovníka, který přímo vyjmenovává všechny vlastnosti, dovednosti a kompetence, kterými má sociální pracovník disponovat.

Dovednosti sociálních pracovníků jsou koncipovány tak, aby se shodovaly s fázemi a procesy současné sociální praxe. Obvykle jsou používány určité dovednosti, například empatie, reflexe, dotazování hledání zpětné vazby atd. (Cournoyer, 2014).

Etický kodex je živým dokumentem, který se průběžně mění a doplňuje tak, aby zachycoval aktuální pozici sociálního pracovníka v jeho ideální představě, jež se inovuje podle toho, jak odpovídá na následné otázky: jaký má být sociální pracovník jakožto lidský jedinec, zda má disponovat speciálními vlastnostmi, a když ano, jakými, co z osobnostní výbavy sociálního pracovníka pokládáme za zásadní a jaké úlohy na sebe sociální pracovník přebírá (Levická, 2004).

„Otázka „společenského obsahu“ sociální práce souvisí kromě společenské role této práce a společenského charakteru problémů klientely, se společenským postavením sociálních pracovníků“ (Laan, 1998, s. 182).

1.3.1 Kompetence sociálních pracovníků

Charakteristikou kompetentního sociálního pracovníka je vybavenost adekvátními znalostmi a postoji, na jejichž základě je schopen jednat v souladu se svou profesionální rolí (Thelenová, 2011).

Kompetenci v obecné rovině vymezujeme jako schopnost, způsobilost, kvalifikaci, ale v pracovním procesu to znamená, že jedinec disponuje nejen příslušným potenciálem, ale zvládá i jeho praktické využití a dokáže tak i rozlišovat mezi správným a nesprávným postupem (Vávrová, 2012).

Thelenová (2011) ve své publikaci uvádí sociálního pracovníka jako profesionála, který je kompetentní, schopný přenášet své znalosti a dovednosti do nových situací v dané oblasti sociální profese. Je sem zahrnuta i organizace a plánování práce, inovace, vyrovnání se s nepravidelnými činnostmi, ale i osobní efektivita, která je na pracovišti potřebná při zacházení se spolupracovníky, manažery či klienty (Thelenová, 2011).

Sociální pracovníci pomáhají danému klientovi jasně formulovat zajištění zakázky a poté vytváří individuální plán pomoci a spolupráce, při které pobízejí klienta k samostatnosti, vzdělávají ho v oblasti jeho práv, učí ho aplikovat získané dovednosti a informace a pomáhají tak vytvářet bezpečné místo pro sdílení jeho dojmů (Burčíková, 2008).

Aby byli pracovníci v oblasti sociální práci efektivní, musí mít dobrý znalostní a dovednostní základ, který je dobře využitelný v praxi. Zásadní je komunikace a zodpovědný přístup k profesi, jenž umožňuje lépe porozumět a pomáhat lidem (Trevithick, 2012).

Sociální pracovník potřebuje pro svou profesi ovládat řadu kompetencí (Burčíková, 2008). Z Velké Británie byly převzaty základní profesionální kompetence sociálních pracovníků a jejich zkrácená verze byla publikována ve Vzdělávacích standardech sociální práce, podle nichž musí sociální pracovník umět vykonávat činnosti:

- **komunikace** s organizacemi;

- **angažovanost** v zájmu dětí, dospělých, rodin či skupin, které jsou v nouzi nebo jsou jí ohroženy;
- zapojení a rozvíjení se ve společnosti;
- **posuzování** životní situace;
- plánování postupů při zjištěné nouzi nebo ohrožení;
- **podpora** použití svých vlastních sil - schopnost vést lidi k soběstačnosti;
- **poskytování** sociální intervence i služeb vedoucí k dosažení změny za pomoci poskytnutí nebo zakoupení přiměřené podpory, péče, ochrany, kontroly;
- **prokázat** schopnost pracovat jako odpovědný, efektivní člen organizace, ve které pracuje a je schopen rozvíjet své profesionální kompetence. (Švingalová, Pešatová, 2005).

Jakákoliv práce s klientem sociálních služeb je do jisté míry ovlivněna strukturou organizace, jejími metodami, způsoby, individuálními dovednostmi a kompetencemi každého sociálního pracovníka (Burčíková, 2008).

Základní vlastnosti v pomáhajících profesích popisuje Határ (2007). Jsou jimi funkční vlastnosti, mezi které řadí: citlivost pro lidské problémy, nezaujatost a poctivost, péči a přejícnost, nestrannost a uctívání důstojnosti každého člověka, ochotu pomoci, schopnost sebekontroly svého chování a vztahů k osobám, o které se daný pracovník stará, společenská připravenost, sympatie k lidem, zájímání se o člověka, o jeho problémy, empatický postoj, spolupodílení klienta na řešení vlastních problémů, komunikativnost projevující se v lehkém navázání kontaktů, schopnosti vést rozhovor, vytrvalosti a trpělivosti v poslouchání, schopnosti přesvědčovat druhé.

Mezi nápomocné vlastnosti patří: organizační schopnosti (spočívající ve znalosti rozpoznávat, diagnostikovat a řešit sociální problémy), svědomitost, systematickosti, vnitřní disciplína, rozhodování a důslednost v konání, vytrvalé směřování k vytyčenému cíli, věcnost, pravost a pravdomluvnost, osobní zodpovědnost za slova a skutky, svědomitost a důslednost v práci, nápaditost, aktivnost a tvořivost, vnímavost a sociální představivost, osobní kultura, duševní pohoda, smysl pro humor, obratnost, diskretnost a ztotožnění s vykonávanou profesí (Határ, 2007).

Cílové kompetence sociálního pracovníka podle pojetí Havrdové (1998) jsou: schopnost rozvíjet účinnou komunikaci, orientovat se, plánovat postup, podporovat a pomáhat

vytvářet soběstačnost, zasahovat, poskytovat služby, přispívat k práci dané organizace a odborně růst (Brožová Doubková, Thelenová, 2012).

Dle Machalové (2011) je pro rozvoj osobnosti sociálních pracovníků v oblasti komunikace smyslem přípravy vést sociální pracovníky i týmy tak, aby došlo k utřídění hodnot života a byl kladen důraz na osobnostní vlastnosti, které jsou potřebné při výkonu povolání v oblasti sociální pomoci, jimiž jsou: moudrost, odvaha, mírnost, trpělivost. Tyto vlastnosti jsou projevem psychické i sociální úrovně prožívání, chování, ale i řízení osobnosti, kterou je možné ztotožnit s psychicky vyspělou, resp. psychicky dospělou osobností. (Machalová, 2011). Sociální, emoční i praktické kompetence považujeme za schopnosti, ve kterých se můžeme zdokonalovat a jsou nezbytným předpokladem úspěšného plnění pracovních a jiných úkolů (Vávrová, 2012).

Pro rozvoj odborných kompetencí při přípravě na výkon profese sociální práce a zvyšování profesních kompetencí je zásadní, jak má sociální pracovník pracovat s klienty. Pod psychologické kompetence spadají osobnostní kompetence – jak porozumět sobě samému i druhým lidem, a sociální kompetence – jak se pohybovat v sociálním prostoru a jak vycházet s druhými lidmi (Machalová, 2011).

Podle Hladíka (2010) se kompetence a inteligence navzájem podmiňují, jelikož vysoká úroveň inteligence dává jedinci předpoklady k úspěšnému rozvoji jednotlivých druhů kompetencí (Vávrová, 2012).

Dnes je často užívané pojetí pojmu kompetence jako souboru znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také i postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení nejrůznějších úkolů a životních situací a které mu umožňují osobní rozvoj a naplnění jeho životních aspirací (Vávrová, 2012). V praxi jsou kompetence projevem zvládnuté profesionální role, která se skládá z odborných znalostí, schopnosti sebereflexe a aplikace hodnot v kontextu sociální práce. (Thelenová, 2011).

Jeffrey Olin (2013) se ve svém článku zmiňuje o tom, jak zvýšit povědomí o sociální práci a jak ovlivnit veřejné vnímání ohledně sociální práce. Hovoří o tom, že mnoho dětí se chce stát policejními důstojníky nebo hasiči, jiné lékaři nebo právníky, a některé se snaží pokračovat ve stopách svého učitele. Málo dětí však usiluje o to, stát se sociálním pracovníkem. Veřejné vnímání profese sociální práce je ovlivňováno například kulturou, mediálním obrazem této profese a její prestiží. Vnímání sociální

práce je přitom důležité pro přilákání nových pracovníků, z kterých by se mohli stát další profesionální jednotlivci. Důležité je nedávat velkou váhu prvnímu dojmu nebo úsudku médií. Čím pozitivněji je sociální práce vnímána, tím je pravděpodobnější získat podporu pro její programy, využití služeb, udržení morálky atp. (Olin, 2013).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, jakým způsobem je prezentován sociální pracovník v českém a zahraničním filmu. Jinými slovy popsat, jaké faktory mohou ovlivňovat stereotypy v mediální presentaci sociálních pracovníků v porovnání českých a zahraničních filmů.

2.2 Výzkumná otázka

Pro splnění práce byla v souvislosti s výše uvedeným cílem stanovena jedna hlavní výzkumná otázka:

VO: Jak se liší stereotypizace sociálního pracovníka v českém a zahraničním filmu?

3 METODIKA

3.1 Metody a techniky sběru dat

Vzhledem k povaze mnou zvoleného tématu bakalářské práce byla k realizaci výzkumu zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní přístup se pokouší najít porozumění ve zkoumaném sociálním problému. Snaží se na určitý aspekt nahlížet v pro něj původním prostředí a vytvářet jeho obraz a souhrn vztahů i s dalšími aspekty. Údaje u kvalitativního přístupu jsou získávány na základě užšího a delšího působení s terénem (Reichel, 2009).

Pozorování je technika sběru dat založená na systematickém a organizovaném sledování smyslově vnímatelných projevů aktuálního stavu prvků, aspektů, fenoménů atd., které jsou objektem zkoumání (Reichel, 2009). U nestandardizovaného pozorování, které je typické pro využití v kvalitativních přístupech, je zásadní určení cíle, či předmětu pozorování, kdy pozorovatel může sám určovat jeho podobu, rytmus, a upřesnit škálu pozorovaných projevů (Reichel, 2009).

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výběrový soubor představují filmy, kde se objevuje sociální pracovník. Tato postava je zkoumána v českém i zahraničním filmu, pro možnost vzájemného srovnání. Z českých filmů byl vybrán Kolja (1996) a Pohádky pro Emu (2016). Ze zahraničních filmů byl zvolen snímek Precious (2009) ze Spojených států amerických a francouzské drama Hlavu vzhůru (2015).

3.3 Proces sběru dat

Při sběru informací byla použita metoda obsahové analýzy, kterou lze chápat jako širokou škálu jednotlivých metod a postupů, které slouží k rozboru textového dokumentu, jež má za cíl ilustrovat jeho význam, definovat stylistické zvláštnosti a určit jeho strukturu. Tuto analýzu lze kombinovat s jinými metodami z hlediska získávání a analýzy dat, nejčastěji se používá v kombinaci s pozorováním, interview atd. (Miovský, 2006).

3.4 Metoda vyhodnocování dat

Způsobem vyhodnocení dat je diskurzivní analýza. Nejdůležitější charakteristikou je provádění výzkumu v přirozeném prostředí, v němž se zkoumaný prvek pohybuje. Účastníci tohoto výzkumu jsou bráni jako samostatné subjekty. Osoba provádějící

výzkum zahrnuje účastníky ve vytrvalé, rovnocenné a nedirektivní komunikační záměně, pro kterou lze použít termín diskurz. Může také popisovat jejich postoje, prožívání, jednání atp. (Miovský, 2006).

4 VÝSLEDKY

V této kapitole provádím analýzu dat, která jsem získala při sledování českých a zahraničních filmů, kde se objevuje sociální pracovník. Uvádím zde konkrétní výsledky, které z výzkumu vyplynuly.

4.1 Obecný popis filmů

Analýza byla kvůli možnostem srovnání provedena na filmech českých a zahraničních. Použity byly dva české filmy a dva zahraniční. Pozorování bylo provedeno na postavách pěti sociálních pracovníků, z toho čtyři byly ženy a jeden muž.

Kolja (1989)

Pan František Louka díky své fňgované svatbě s ženou ruské národnosti, která chvíli po svatbě odjede do Německa, dostane do péče chlapce jménem Kolja. Kolju nechala v České republice s tím, že se o něj postará jeho babička, ta ale brzy po odjezdu své dcery do Německa umírá a Kolja tak musí na nějaký čas zůstat u svého nevlastního otce Františka Louky. Jelikož František nemá s dětmi žádné zkušenosti, kontaktuje odbor sociálních věcí s tím, že u něj chlapec nemůže zůstat. Postupem času si na sebe pan Louka s Koljou začínají zvykat. Kolja začíná rozumět česky a sám se pokouší i o první česká slova. Když se vše už zdá být tak, jak má, objeví se najednou v den Koljových narozenin soudružka Zubatá z odboru sociálních věcí, aby žádosti pana Louky vyhověla. Pan Louka se snaží paní Zubaté vysvětlit, že nyní je vše v pořádku, to ovšem paní Zubatá nebere na vědomí. Po jejím odchodu pan Louka balí kufry a vydává se s Koljou ke svému příteli, kde se na chvíli s chlapcem ukrývá. O pár dní později přichází na letiště předat chlapce jeho matce, tedy své ruské manželce.

Prostředí

Situace se odehrává v podkrovním bytě u pana Františka Louky. Soudružka Zubatá ze sociálního odboru přichází ve chvíli, kdy malý Kolja oslavuje s Františkem narozeniny a rozbaluje si svůj dárek. Návštěva je tedy neohlášená a narušuje jejich soukromou oslavu narozenin.

Časový úsek scény

Scéna začíná v 1 hodině filmu, 27. Minutě a 45. vteřině. Ukončena je v 1 hodině, 30. minutě a 5. vteřině. Scéna je dlouhá cca 3 minuty.

Popis sociální pracovnice

Soudružka Zubatá je blondáta žena, štíhlé postavy, vyššího věku, cca 50 let. Je slušně oblečená do šedobéžového kostýmku. Má upravené stažené vlasy a v ruce spoustu papírů ohledně žádosti o převzetí chlapce do péče. Nosí velké hnědé brýle, které jí dodávají na přísnosti. Po bytě se pohybuje svižným krokem a její hlas je důsledný, rázný. Nedává panu Františkovi šanci vstoupit jí do řeči, nečeká na vyzvání, aby vstoupila dovnitř nebo aby se usadila. Rozhovor vede především ona, někdy si odpoví na otázky sama. Viz obr. 1 a obr. 2.

Ukázka scény

Spk: „Musíte bydlet tak vysoko? Jsem Zubatá, z odboru sociální péče. Mohu dál? Vy jste nám napsal, pane Louka, tu žádost, že jste na chlapce sám. Těch žádostí je moc, takže jsme se na to dostali až teď.“ (Posadí se, aniž by ji k tomu pan Louka vyzval)

F. L.: „Ale to je strašně dávno, od té doby se už všechno změnilo.“

Spk: „No právě. Hrajete po nocích. Tady píšete, že?“

F. L.: „Nene, ve dne. To bylo.“

Spk: „No, takže ve dne. A kde dítě spí?“

F. L.: „Spíme támhle.“ (Ukáže na dvojlůžkovou postel)

Spk: „Samostatný pokoj nebo dětské lůžko dítě nemá?“

F. L.: „Nemá, ale tady se vejde. Já jsem to dal dělat širší.“

Spk: „Takže nemá. Tak, chlapec má narozeniny? Můžu to odšoupnout?“ (Oslavenec má hostinu.)

F. L.: „No nemá, já totiž k němu nemám žádný papíry, tak jsem to stanovil na dnešek.“

Spk: „Vy jste to stanovil?“

F. L.: „Heleďte, paní Zubatá, ten dopis já jsem psal v době, kdy se to na mě všechno valilo, rozumíte.“

Spk: „Dítě je ruské národnosti, vidíte?“

F. L.: „Ano, ale obstojně...“ (Větu nedokončí, skočí mu do řeči p. Zubatá, aby upozornila chlapce, že nemá hrát na hudební nástroj, který dostal k narozeninám).

Spk: „Teď nehraj, chlapče.“

F. L.: „Už obstojně rozumí česky a sem tam něco řekne.“

Spk: „Matka emigrovala na západ, vidíte? A nejeví o dítě zájem.“

F. L.: „Jeví! Ona poslala žádost přes Červený kříž.“

Spk: „Poslyšte, pane Lučina...“

F. L.: „Louka...“

Spk: „Věc se má tak, ikdyž matka sňatkem s vámi získala naše občanství, nevyvázala se z občanství původního, čili o dítě jeví zájem sovětské velvyslanectví. Tyhle věci oni si hlídají. Neboli, ono to stejně všechno půjde tak trochu mimo nás. Chlapce patrně umístí v některém z dětských domovů v Sovětském svazu. Já to alespoň tak vidím.“

F. L.: „Poslechněte, paní Zubatá, ten dopis můj, nešlo by to stornovat?“

Spk: „No proč stornovat? Oni se o dítě postarají. No, já ještě přijdu, pane Lučina.“

F. L.: „Louka...“

Spk: „No“ (Usměje se.) Tak já ještě přijdu a to už by se mnou rovnou přišel někdo z vyslanectví. Oni by to pak převzali po své koleji. Hezký chlapec. Na shledanou.“

F. L.: „Na shledanou.“

Precious

Clarys Precious Johansonová je šestnáctiletá obézní černoška žijící pouze s matkou. Příběh začíná tím, že je již podruhé vyhozena z druhé školy kvůli svému druhému těhotenství. V očekávání je se svým otcem, který Precious znásilňuje pokaždé, když přijde navštívit její matku. Ta Precious doslova nesnáší za to, že se otcí líbí víc než ona a že má pohlavní styk raději se svou dcerou než s ní samotnou. Precious je tak svou matkou neustále ponižována a nátlak je v jednu chvíli i takový, že musí uspokojit svou matku, aby jí vyhověla.

Ředitelka bývalé školy vidí, že u Precious není doma něco v pořádku, a tak ji před vyhazovem ze školy nabídne pomoc v podobě přestupu do alternativní školy. Precious nechce skončit jako její matka, která je závislá a žije pouze ze sociálních dávek, proto se rozhodne alternativní školu navštívit. Precious zažívá krušné chvíle, jelikož její matka nesnáší vzdělané lidi a právě tím se chce Precious jednou stát.

Mezitím chodí pravidelně na ohlášené kontroly terénní sociální pracovnice. Kontroly vždy proběhnou v pořádku. Sociální pracovnice neshledá nic neobvyklého. Když jde Precious jednou matce pro sociální dávky na oddělení sociální péče, svěřív se sociální pracovnici se svým krušným životem. Již nemůže dál lhát a s dávkami pro její matku je tak konec.

Zprvu se Precious na alternativní škole necítí dobře, ale časem pozná, že je zde na správném místě a škola ji baví. Postupně se učí psát i číst a vzdělání začíná vnímat úplně jinak než doposud. Hnacím motorem je pro Precious její učitelka, která jí důvěřuje a snaží se ji co nejvíce podporovat. Dívka se postupně svými problémy svěřuje přes deník, na který jí učitelka vždy odepíše.

Po porodu druhého dítěte přemluví babička Precious, aby si dítě nechala a začala konečně žít svůj život bez matky, která ji celý život trýznila. Svou situaci se snaží řešit se svou učitelkou z alternativní školy. Precious se nakonec zabydlí v domě na půl cesty, kde má od své matky klid a může se tak věnovat svému dítěti. Matka ji zde po nějaké době navštíví a oznámí jí, že její otec zemřel na následky pohlavní nemoci. Precious pak zjistí, že je taktéž nakažená, ale dítě je v pořádku. Jediné, čeho se Precious obává, je, že nebude moci vychovávat své dítě.

Jednoho dne se na schůzce setká sociální pracovnice, Precious, i její matka a dojde tak k vysvětlení veškerého sexuálního a fyzického násilí, které v domácnosti probíhalo. Dívka na této schůzce ukončí kontakt se svou matkou i sociální pracovnicí.

Prostředí

První scéna se sociální pracovnicí se odehrává v rušné kanceláři, která není ani samostatnou místností. Všude kolem panuje hluk, lze zde slyšet i rozhovory ostatních klientů se sociálními pracovníky. Není to klidné prostředí pro rozhovor o vážných situacích. Sociální pracovnice si při rozhovoru občas podpírá hlavu rukou.

Časový úsek scény

Scéna začíná v 42. minutě a 15. vteřině. Končí 43. minutou a 4. vteřinou. Délka scény je přibližně jednu minutu.

Popis sociální pracovnice

Sociální pracovnice je štíhlé postavy. Běloška. Věk okolo 35 let. Má tmavé vlasy svázané do neupraveného culíku. Velmi často si při schůzce s klientem podpírá hlavu. Na sobě má černobílé kárované sako (obr. 3).

Ukázka scény

Spk: „Tak pověz mi, jak to u vás doma chodí?“

Precious: „Ono není o čem mluvit.“

Spk: „Tady jsi v bezpečí, klidně mluv. Mně to můžeš říct. Co tě napadne, když myslíš na svůj domov?“

Precious: „Že bych chtěla mít vlastní televizi ve svém pokoji. Kdybych měla svou, nemusela bych na ni koukat s mámou.“

Spk: „Jaké to je, koukat s mámou na televizi?“

Precious: „Vás baví koukat se s matkou?“

Spk: „Zajímá mě tvůj osobní život, chci vědět, jak to chodí u vás doma.“

Precious: „Máma se rozvaluje na gauči, říká, že pořád jím a přitom mě k tomu nutí. Říká mi tlustoprdko. A že je u nás těsno kvůli mně. Ven vychází, jen když si chce vsadit. Bojím se, že tam s ní budu navždycky. Za roletou, koukat na bednu, jíst, koukat na bednu a zas jíst. Dokážete mi pomoci? Můžeme změnit téma?“

Spk: „Ehm, co tvoje první dítě?“

Precious: „Mongo?“

Spk: „Mongo? Co to je?“

Precious: „Mongo, zkratka pro mongola.“

Spk: „Ty jí tak říkáš, nebo co je to? Nějaká přezdívka?“

Precious: „Má Downův syndrom.“

Hlavu vzhůru

Hlavní postavou filmu je náctiletý chlapec Malony, pocházející ze sociálně slabé rodiny, kde již dětství měl velmi těžké, jelikož jeho matka byla drogově závislá a k dětem měla odjakživa vlažný vztah. Jeho otec zemřel, když mu byly čtyři roky. Malony má sourozence. Jeho matka vychovává ještě mladšího syna Tonyho.

Od útlého věku navštěvuje soudkyni pro nezletilé, jejímž úkolem je chránit děti v ohrožení. A protože Malony je velmi problémový, v kanceláři soudce je v podstatě častěji než doma. Soudkyně po již několika problémech nařídí Malonymu výchovný dohled.

Jeho celkové problémy, mezi něž se řadí i násilná krádež, vyústí v přiřazení nového sociálního pracovníka Yanna, který se společně se soudkyní Florence začnou Malonyho případu více věnovat a snaží se mu pomoci.

Malony je umístěn do výchovného ústavu. Jezdí ho navštěvovat Yann a jejich vztah se začne zlepšovat. Yann se společně s učitelkami z ústavu snaží, aby se Malony dostal na střední školu. V ústavu se Malony setkává s Tess, dcerou jedné z učitelek, se kterou má později tajný milostný vztah. Malonyho nikde na školách nechtějí, protože je výbušný, slovně napadá vyučující, ničí školní pomůcky atd. Výbušnou scénu předvede i při schůzce s ředitelkou na poslední možné střední škole, proto je odmítnut. Další možností je práce. Sociální pracovník pro Malonyho sežene práci číšníka v restauraci, to se ale pro chlapce také nezdá být to pravé.

Malonyho matka na sebe prozradí, že jí sebrali i mladšího syna Tonyho, který se přiotrávil, když kouřila marihuanu. To Malony nemůže přenést přes srdce a tak se pro něj do dětského domova vypraví. Problém nastává, když se oba bratři při útěku z dětského domova vybourají v autě. Po tomto činu dochází soudkyně k závěru, že Malony je nevychovaný a patří do vazby.

I přesto, že ví, že se o něj i o bratra jejich matka málo stará a nevěnuje jim takovou péči, jakou by měla, má Malony k matce velmi kladný vztah. Matka ho navštíví ve vazbě, kde mu oznámí, že získala práci, snaží se žít řádně a našla si nového přítele. Malonyho naštve, že novému příteli neřekla o svých dětech a zatajila mu je.

Chlapce ve vazbě navštíví i jeho přítelkyně Tess, která mu oznámí, že je s ním těhotná. Malony zuří. Tess ho chlácholí tím, že otcovství mu pomůže dostat se z vazby.

Nastane den, kdy Malony stane před soudem, kde se prošetřuje jeho dřívější krádež a dopravní nehoda, kterou způsobil, když řídil bez řidičského oprávnění a způsobil ublížení na zdraví svému bratru Tonymu. Soud rozhodne, že musí 6 měsíců pobývat ve výchovném zařízení. Odsud uteče, aby mohl být se svou Tess, která je připravena na sále na potrat. Po rozhovoru na nemocniční chodbě s Tessinou matkou se v něm něco zlomí a Tess potrat rozmluví. Když se vrátí z nemocnice do ústavu, to, že je jeho přítelkyně těhotná, již není žádné tajemství.

Malony se později stává otcem a vypadá to, že blýská na lepší časy. Poslední scénou je návštěva kanceláře soudce. Malony nese své oblíbené soudkyni Florance, která jej dostala ze všech průšvihů a věřila v něj déle než deset let, ukázat své dítě.

Prostředí

Malony nedorazil do práce, kterou mu sociální pracovník domluvil. Ten ho proto navštíví doma, aby ho vzbudil. Otevře mu Malonyho matka a Yann vejde do jeho pokoje. Je zde zhasnuto, zataženo a Malony spí ve včerejším oblečení. Dojde k ostré hádce, mezi chlapcem a jeho soudním dohledem.

Časový úsek scény

Scéna trvá od 52. minuty a 22. vteřiny. Končí 55. minutou filmu. Dlouhá je tedy zhruba necelé tři minuty. Přesněji 2 minuty a 38 vteřin.

Popis sociálního pracovníka

Sociální pracovník je zhruba 35 letý muž štíhlé postavy s výrazným nosem. Má delší neupravené hnědé vlasy, krátké vousy a světlé oči. Často nosí tmavší oblečení, především kostkované košile. Jeho projev bývá klidný, když ho chlapec naštvě, přechází do agrese, zařve. Když se k němu chlapec chová dobře, chová se k němu stejně i on. Ke chlapci má spíše kamarádský vztah. Viz obr. 4.

Ukázka scény

Spk: „A sakra. Malony, Tony už hodinu čeká. Nenařídil sis budíka?“

Malony: „Mmm.“

Spk: „Malony, do háje!“

Malony: „Neotravuj a odprejskni.“

Spk: „Koukej se oblíct. Převleč se a hod' sebou!“

Malony: „Nikam nejdu.“

Spk: „Copak jsi dělal minulou noc?“ (Malony se snaží odejít.) „Nene, počkej. Kdy jsi šel spát? Co?“

Malony: „Nech mě. Nemáš na starosti někoho jinýho?“

Spk: „Nepřevlečeš se? Tak půjdeš do práce v ušmudlaných hadrech ze včerejška.“ (Tahá Malonyho z postele.) „Hni sebou sakra, tak dělej.“

Malony: „Já tam nejdu! Myslíš, že budu jezdit busem, jako nějaký bezd'ák?“

Spk: „Jo, jo. Sedneš do autobusu a pojeděš si vydělávat na chleba místo kradení tašek a aut. Protože když vyvedeš pitomost, jdeš rovnou do basy. Chápeš to?“

Malony: „Tak nám dejte prachy a nebudeme vyvádět!“ (Do rozhovoru na okamžik vstoupí Malonyho matka)

Matka: „Je tu někde čistá košile, ale nevím, jestli je vyžehlená. Teď vám nemůžu pomoci.“ (Ukazuje na nalakované nehty.)

Spk: „To je dobrý. Chceš si popovídat? Tak až v autě.“

Malony: „Jak ti to mám říct? Nikam nejdu!“ (Yann Malonyho přidrží za ramena) „Nech mě!“

Spk: „Budeš makat! Říkám ti to, jako tvůj soudní dohled.“

Malony: „Polib si, nejseš můj fotr! A nešahej na mě, kurva!“ (Matka hodí po Maloným polštář a hrozí mu prstem.)

Spk: „Já nejsem tvůj otec, ale popadnout tě za flígr a odtáhnout, to je moje práce. Rozumíš?“

Malony: „Co vůbec umíš, ani nemáš dítě.“ (Yann shodí Malonymu kšiltovku z hlavy. Malony se na něj nakloní, jako by ho chtěl udeřit hlavou. Yann zareaguje a chytne Malonyho pod krkem.) „Ty mě chceš drezírovat? Nech mě!“ (Navzájem se drží pod krkem.)

Spk: „Když chci, jsem horší než ty. Rozumíš!“

Malony: „Nech mě! Nech mě!“ (Roztrhnou se od sebe, Malony popadne nůžky ze stolku a vybíhá z bytu ven na chodbu. Yann se rozbíhá za ním.)

Spk: „Pojď sem. Pojď sem! Malony!“ (Chlapec na sociálního pracovníka namíří nůž.) „Zkus to! Víš, kolik za tohle dostaneš?“

Malony: „No a? Seru na to!“ (Yann uchopí chlapce tak, aby nemohl nožem zaútočit.)

Spk: „Co máš v té hlavě, co? Co v ní sakra máš?“ (Praští chlapce hlavou o okno.)

Malony: „Aaaa.“ (Padá k zemi.)

Spk: „Co!“ (Vzteky praští rukama do okna.)

(Do rozhovoru vkročí sousedka, která slyší rámus z chodby, otevře dveře od svého bytu.)

Sousedka: „Už toho mám plný zuby! Mám zavolat na policii?“

Spk: „Ně, půjde to vysvětlit soudkyni. Hm?“ (Koukne na Malonyho, který leží na zemi a drží se za hlavu.) „Policie je už na něj krátká.“ (Malony se postaví.)

Malony: „Ty mě před ní nepotopíš! Sám jí řeknu, že už tě nechci!“

Spk: „My neskáčeme, jak ty pískáš!“ (Strčí do chlapce.)

Malony: „Je to tvoje vina! Sehnals mNě práci, kterou nechci!“

Spk: „Jo, můžu za to. Máš pravdu. Ty nikdy za nic nemůžeš! Co?“ (Otočí Malonyho čelem k sobě.) „Je to moje chyba, ale kdy ty uznáš svojí chybu? Aspoň jednou! Je moje vina, že jsi nevstal? Celá Francie si řídí budíka, aby šla do práce, ale ty ne! Tobě to není dost dobrý!“

Malony: „Kdybys mě nechal tetovat, vstal bych a šel do práce!“ (Odchází.)

SPk: „Ale vždyť neumíš kreslit! Už se probud', ty tupče! Jsi lůzr! Máš volšový ruce! Leda krást aut'áky, to jediný, co umíš!“ (Křičí na něj.)

Malony: „A ty, co umíš ty, hm!“ (Strčí do pracovníka.) „Nic pro mě neděleáš! Seš čokl paní soudkyně! Děleáš jenom to, co ti řekne!“ (Strká do pracovníka.)

Pohádky pro Emu

Hlavní postavou filmu je pan doktor Petr Müller, Čech žijící v Anglii, pracující pro imigrační oddělení. Jednoho pracovního dne se z telefonátu z České republiky dozvídá, že je nejspíše otcem dítěte, jehož matka právě leží v nemocnici po těžké dopravní nehodě a dítě je třeba si převzít, jinak bude předáno do ústavu sociální péče. Petr o ničem neví a otcovství v tu chvíli popírá, nicméně svědomí mu nedá a do Čech nakonec přiletí.

Holčičku si nakonec vezme do péče, jelikož její maminka zemře. Holčičce je 8 let a nikoho jiného než Petra nemá. Když si na sebe Petr i Ema začínají zvykat, vměšuje se do jejich situace sociální pracovnice Nosková, která vypadá, že Petrovi otcovství nepřeje. Dává mu najevo, že věc se má tak, že pokud pan Petr nebude mít manželku, Emu mu vezmou a půjde do dětského ústavu. Petrovi začne na Emině osudu záležet a hodlá pro získání Emičky udělat vše. Doslova.

Petr Emě celou situaci vysvětlí a začnou spolu hledat novou „maminku“. Jelikož Petr bydlí v hotelu, začnou se poohlížet po ženách i tam. Emě se moc líbí manažerka hotelu Marie, která je na Emu moc hodná, proto začne Petra „postrkovat“ k tomu, aby se seznámili.

Po pár náhodných setkáních se Petr rozhodne Marii se vším svěřit. Marie samozřejmě odmítá a nechápe, ale pak se jí Petrův nápad rozleží v hlavě a nakonec za Petrem sama přichází s tím, že Petrovi a Emě pomůže.

Po nějaké době mezi nimi přeskočí jiskra. Petr splní svůj úkol a požádá Marii o ruku. Ta se chová tak, jak slíbila, souhlasí. Marie to nemá jednoduché, neustále jí nadbíhá ještě jeden muž, její „stará známost“. Jednoho dne, když Marie chce tyto styky ukončit, dojde k menší potyčce a omylem jí vypadne notýsek s důležitými zápisky o Petrovi a Emě. Muž notýsek sebere, schová jej do kapsy a přesně ví, na koho se obrátit. Zatímco se Petr a Marie chovají jako opravdoví rodiče, se jednou před Eminou školou,

kde na ni čeká Petr, aby ji vyzvedl, objeví sociální pracovnice Nosková s policistou a předá Petrovi notýsek s Mariinými zápisky. Po rozhovoru s ní udělá Petr to, co by podle paní Noskové měl, a sice nechat Emu ústavu sociální péče a odletět zpět do Londýna. Zdá se, že příběh je konce.

Petrovi v Anglii dochází, že nechce přijít o to, co zažil v Čechách s Emou a Marií. Vrací se tedy do Čech do ústavu sociální péče, aby viděl Emu. Ema ale z ústavu utekla, proto Petr kontaktuje Marii a začnou ji okamžitě hledat. Najdou ji na místě, o kterém Ema snila. Petr Emě slíbí, že už ji nikdy neopustí, a Marii vyzná lásku.

Prostředí

K první scéně se sociální pracovníci se pan Müller dostává v parku, kde čeká na dotyčnou osobu, paní Noskovou. Podáním ruky a pozdravem dojde k seznámení. Paní Nosková na začátku upozorní pana Müllera, že má právo chtít dítě do péče. Později to ale spíše vypadá, že mu to rozmlouvá. Při konverzaci se posunou jen o několik málo metrů, zůstávají stále v parku. Scéna je poté „utnuta“ a nabízí se zde další střih.

Časový úsek scény

Časový úsek scény v parku se odehrává v 6. minutě filmu a 50 vteřinách.

Popis sociální pracovnice

Paní Nosková je přibližně 50letá blondřatá dáma, která je svým chladným přístupem méně sympatická. Už samotný její výraz s poněkud zvednutým obočím může působit arogantně. Žena je upravená, nosí svázané vlasy, šperky, oblečená do kostýmků. Hned v první scéně se k panu Müllerovi otáčí i zády, aniž by dokončili rozhovor. Je osobitá, chladná, zdá se, že panu Müllerovi nechce úplně pomoci k získání Emy do péče. Hovoří rázným tónem. Viz obr. 5.

Ukázka scény

SPk: „Pan Müller?“

Pan Müller: „Ano.“

SPk: „Dobrý den. “

Pan Müller: „Dobrý den. “

SPk: „Nosková.“ (Podají si ruce na pozdrav.)

Pan Müller: „Těší mě. “

SPk: „Pane Müllere, mně je neuvěřitelně líto, že se vaše situace takhle zkomplikovala. Ono je totiž docela možné, že se paní Pospíšilová zmýlila, což by bylo vzhledem k její situaci a zdravotnímu stavu naprosto pochopitelné, že?“

Pan Müller: „Ano. “

SPk: „Takže, pokud nebudete souhlasit s převzetím dítěte do péče, to není problém. Je to vaše právo. Stačí, když mi podepíšete případné materiály a dítě bude zařazeno do programu sociální péče a...“ (Pan Müller jí skočí do řeči.)

Pan Müller: „No a to myslíte, jakože byste ho umístili do dětského domova? “

SPk: „No, tak ústavů, kde může být umístěno je několik, rozumíte mi. (Vzápětí se paní Nosková ptá na další otázku.) Říkali mi, že nežijete v Čechách, je to tak?“

Pan Müller: „Ano, nežiju tady.“

SPk: „Ne, nežijete? Předpokládám, že se nehodláte vrátit jen tak do Čech? “

Pan Müller: „Nikdy jsem o tom nepřemýšlel. “

SPk: „Dobře. (Zapíše si do svých poznámek.) Tak nebylo by moudré vytrhovat dítě z jeho přirozeného prostředí, jestli mi rozumíte, rozhodně ne teď.“

Pan Müller: „Ano.“

SPk: „Takže pokud dovolíte, přinesu ty připravené materiály a můžeme celou tu věc nepříjemnou uzavřít. “

Pan Müller: „Prosím vás? Mohl bych, mohl bych ho vidět?“

SPk: „Mmm, nemyslím si, že by to bylo rozumné. Pokud tedy nesouhlasíte s převzetím do péče. Tak, jestli mě omluvíte, za chvíli jsem zpátky. Připravím materiály a jsem...“ (Odchází.)

Pan Müller: „Počkejte!“ (Skočí jí pan Müller do řeči.)

SPk: „Ano? “ (Paní Nosková se otáčí zpět na pana Müllera)

Pan Müller: „Já, vezmu si ho k sobě. “

SPk: „Jak prosím?“ (Vrací se k panu Müllerovi.)

Pan Müller: „Že si ho vezmu k sobě. Než bude paní Pospíšilová v pořádku.“

SPk: „Pane Müllere, víte, jaká zodpovědnost tímto rozhodnutím z toho vyplývá? “ (Paní Nosková změnila tón hlasu a nyní hovoří velmi důrazně.)

Pan Müller: „Vím naprosto přesně, jaká zodpovědnost z tohoto rozhodnutí vyplývá.“

4.2 Komunikace sociálního pracovníka s klientem

Tabulka č. 1: Komunikace byla vytvořena na základě opakovaného přehrávání rozhovorů mezi sociálním pracovníkem a klientem. Kritéria jsou zaměřena na osobu sociálního pracovníka, která jsem v ukázkách vystupování sociálního pracovníka s klientem zaznamenala.

Tón hlasu

Při opakovaném přehrávání rozhovorů jsem zaznamenala tón hlasu sociálního pracovníka u filmu **Kolja** jako výrazný, konkrétně spíše přísný hlas. U sociálního pracovníka ve filmu **Precious** byl hlas neutrální, nevýrazný, klidný, příjemný. U filmu **Hlavu vzhůru** se tón hlasu sociálního pracovníka projevoval jako nevýrazný a neutrální, ovšem v určitých situacích i jako velmi výrazný, přehnaný. U filmu **Pohádky pro Emu** byl zpozorován hlas sociálního pracovníka spíše jako výrazný, důsledný, rázný.

Direktivnost

Převaha komunikace sociálního pracovníka byla zpozorována u filmu **Kolja** a **Pohádky pro Emu**. Sociální pracovník se snažil o ovládnutí rozhovoru. Co řekl klient, už bylo méně podstatné, než výroky jeho samotného. Direktivní komunikace u filmů **Precious** a **Hlavu vzhůru** nebyla zaznamenána.

Odborné pojmy

Užití odborných pojmů jsem zaznamenala pozorováním výstupů sociálního pracovníka a jeho klienta u filmů **Kolja**, **Hlavu vzhůru** a **Pohádky pro Emu**. I přesto, že z ukázek

nemusí být užití odborných pojmů až tolik zřejmé, v jiných rozhovorech u těchto filmů byly zaznamenány. **Kolja** - Spk: „Věc se má tak, ikdyž matka sňatkem s vámi získala naše občanství, nevyvázala se z občanství původního, čili o dítě jeví zájem sovětské velvyslanectví. Tyhle věci oni si hlídají. Neboli, ono to stejně všechno půjde tak trochu mimo nás. Chlapce patrně umístí v některém z dětských domovů v Sovětském svazu. Já to alespoň tak vidím.“ **Hlavu vzhůru** - Spk: „Budeš makat! Říkám ti to, jako tvůj soudní dohled.“ **Pohádky pro Emu** - SPk: „Takže, pokud nebudete souhlasit s převzetím dítěte do péče, to není problém. Je to vaše právo. Stačí, když mi podepíšete případné materiály a dítě bude zařazeno do programu sociální péče a...“ (Pan Müller jí skočí do řeči.)

Neverbální komunikace

Ve filmech **Kolja** a **Pohádky pro Emu** byl upozorován stejný projev neverbální komunikace při rozhovoru klienta a sociálního pracovníka, který se i přes pokračující rozhovor otočil ke klientovi zády a odcházel pryč a nevěnoval mu tak již svou pozornost. Ve filmu **Precious** byla sociální pracovnice zahlédnuta, jak si při rozhovoru se svým klientem podpírá hlavu viz obr. 3. Sociální pracovník ve filmu **Hlavu vzhůru** do svého klienta několikrát strčil a při rozhovoru rozhazoval rukama.

Tabulka č. 1: Komunikace sociálního pracovníka s klientem

KOMUNIKACE				
	Tón hlasu	Direktivnost	Odborné pojmy	Neverbální komunikace
Kolja (1999)	výrazný	ano	ano	ano
Precious (2009)	nevýrazný	ne	ne	ano
Hlavu vzhůru (2015)	výrazný	ne	ano	ano
Pohádky pro Emu (2016)	výrazný	ano	ano	ano

Zdroj: Vlastní výzkum

4.3 Vzhled sociálního pracovníka

Tabulka č. 2: Vzhled byla vytvořena na základě opakovaného přehrávání rozhovoru klienta a sociálního pracovníka, kde jsem hodnotila vzhled sociálního pracovníka. Jelikož se jedná pouze o subjektivní názor, mohou být výsledky zkreslené.

Obrázek č. 1 Sociální pracovník z filmu Kolja

Obrázek č. 2 Sociální pracovník z filmu Kolja (brýle)

Obrázek č. 3 Sociální pracovník z filmu Precious

Obrázek č. 4 Sociální pracovník z filmu Hlavu vzhůru

Obrázek č. 5 Sociální pracovník z filmu Pohádky pro Emu

Oblečení

U filmů Kolja (obr.1), Precious (obr. 3) a Pohádky pro Emu (obr. 5) jsem zpozorovala formální oblečení. Ve všech třech filmech na sobě měla sociální pracovnice kostýmové oblečení. U filmu Hlavu vzhůru (obr. 4) byl sociální pracovník oblečen spíše neformálně. Většinou měl na sobě kostkovanou košili a modré riflové džíny.

Věk

V žádném ze čtyř filmů nebyl uveden přesný věk sociálního pracovníka. Dle mého subjektivního názoru byli sociální pracovníci podobné věkové kategorie u filmů Kolja (obr. 1) a Pohádky pro Emu (obr. 5), kde jsem odhadovala věk cca 50 let, a u filmů Precious (obr. 3) a Hlavu vzhůru (obr. 4) okolo cca 35 let.

Doplňky

Při pozorování jsem se zaměřila na doplňky, konkrétně na brýle, jež mohou dodávat sociálním pracovníkům na přísnosti. Tento doplněk byl spatřen pouze ve filmu *Kolja* (obr. 2), kde musela sociální pracovnice při zapisování svých poznámek v rozhovoru s klientem použít velké hnědé brýle.

Subjektivní dojem

Po přehrávání filmových scén jsem si subjektivní dojem u filmu **Kolja** a **Pohádky pro Emu** vyvodila jako nepříjemný, jelikož sociální pracovnice nebraly ohledy na své klienty a jejich situace a odrazovaly je tak od nich. Zatímco příjemným dojmem na mě působil sociální pracovník u filmu **Precious**, kdy nechala sociální pracovnice svou klientku domluvit, neskákala jí do řeči, setkání mi nepřišlo nepříjemné. U filmu **Hlavu vzhůru** ve mně sociální pracovník zanechal příjemný dojem i přesto, že některé situace byly vypjaté, kdy na svého klienta řval. Například: Spk: „Co máš v té hlavě, co? Co v ní sakra máš?“ (Praští chlapce hlavou o okno.)

Tabulka č. 2: Vzhled sociálního pracovníka

VZHLED				
	Oblečení	Věk	Doplňky (Brýle)	Subjektivní dojem
Kolja (1999)	formální	45-55 let	ano	nepříjemný
Precious (2009)	formální	35-45 let	ne	příjemný
Hlavu vzhůru (2015)	neformální	35-45 let	ne	příjemný
Pohádky pro Emu (2016)	formální	45-55 let	ne	nepříjemný

Zdroj: Vlastní výzkum

4.4 Obsah sdělení ve vztahu k sociální práci

V této oblasti jsem hodnotila, jaký je obsah sdělení sociálního pracovníka ke svému klientovi z hlediska sociální práce. Několikrát jsem si přehrávala situace, kde se sociální pracovník snaží pomoci, projevuje podporu svému klientovi a provádí kontrolu.

Pomoc

Úkolem pomoci je zlehčení zvládnutí obtížné životní situace. Vyžadován je otevřený a vnímavý postoj toho, který v daný okamžik pomáhá. Při pomoci dochází k podpoře člověka zvládat situace vlastním přičiněním (Matoušek, 2008). Na pomoc jsem se zaměřila při přehrávání situací klienta a sociálního pracovníka.

U filmu **Kolja** pomoc nebyla poskytnuta, spíše naopak. Sociální pracovnice nechce pomoci panu Loukovi s převzetím dítěte do péče. Například: F. L.: „Poslechněte, paní Zubatá, ten dopis můj, nešlo by to stornovat?“ Spk: „No proč stornovat? Oni se o dítě postarají. No, já ještě přijdu, pane Lučina.“ F. L.: „Louka...“ Spk: „No“ (Usměje se.) Tak já ještě přijdu a to už by se mnou rovnou přišel někdo z vyslanectví. Oni by to pak převzali po své koleji. Hezký chlapec. Na shledanou.“ F. L.: „Na shledanou.“

U filmu **Precious** hodnotím pomoc spíše jako dostatečnou. Sociální pracovnice se ze své klientky snažila získat co nejvíce informací o její situaci doma. Spk: „Tak pověz mi, jak to u vás doma chodí?“ Precious: „Ono není o čem mluvit.“ Spk: „Tady jsi v bezpečí, klidně mluv. Mně to můžeš říct. Co tě napadne, když myslíš na svůj domov?“ Precious: „Že bych chtěla mít vlastní televizi ve svém pokoji. Kdybych měla svou, nemusela bych na ni koukat s mámou.“ Spk: „Jaké to je, koukat s mámou na televizi?“ Precious: „Vás baví koukat se s matkou?“ Spk: „Zajímá mě tvůj osobní život, chci vědět, jak to chodí u vás doma.“

Ve filmu **Hlavu vzhůru** považuji za dostatečnou pomoc to, že sociální pracovník sehnal svému klientovi práci. Klient si této pomoci necenní a nepovažuje ji za dobrou. Raději by pracoval jako tatér. Například: Malony: „Je to tvoje vina! Sehnals mi práci, kterou nechci!“ Spk: „Jo, můžu za to. Máš pravdu. Ty nikdy za nic nemůžeš! Co?“ (Otočí Malonyho čelem k sobě.) „Je to moje chyba, ale kdy ty uznáš svojí chybu? Aspoň jednou! Je moje vina, že jsi nevstal? Celá Francie si řídí budíka, aby šla do práce, ale ty ne! Tobě to není dost dobrý!“

Při sledování časových úseků scén filmu **Pohádky pro Emu** jsem shledala pomoc jako nedostatečnou z důvodu toho, že sociální pracovnice chtěla urputným způsobem rodiči přerušit převzetí dítěte do péče a raději ho přesvědčovala o tom, že by o dítě bylo dobře postaráno v některém typu ústavu sociální péče. SPk: „Dobře. (Zapisuje si do svých poznámek.) Tak nebylo by moudré vytrhovat dítě z jeho přirozeného prostředí, jestli mi rozumíte, rozhodně ne teď.“ Pan Müller: „Ano.“ SPk: „Takže pokud dovolíte, přinesu ty připravené materiály a můžeme celou tu věc nepříjemnou uzavřít.“ Pan Müller: „Prosím vás? Mohl bych, mohl bych ho vidět?“ SPk: „Mmm, nemyslím si, že by to bylo rozumné. Pokud tedy nesouhlasíte s převzetím do péče. Tak, jestli mě omluvíte, za chvíli jsem zpátky. Připravím materiály a jsem...“ (Odchází.)

Kontrola

Kontrola je dle Matouška (2008) souhrn formálních a neformálních postupů, kterými je na jednotlivce vyvíjen tlak tak, aby jeho chování bylo v souladu s určitými normami.

U filmů **Kolja** a **Pohádky pro Emu** jsem nezpozorovala za celý film žádné známky kontroly, jelikož se sociální pracovnice v obou filmech snažila, aby situace dopadla ve prospěch sociálního odboru. Taktéž u filmu **Precious** jsem neshledala žádné známky kontroly. Ve filmu **Hlavu vzhůru** považuji kontrolu za dostatečnou, například když navštívil sociální pracovník svého klienta doma a snažil se ho vzbudit, aby nezaspal do práce a nebyl tak na úkor toho vyhozen i přesto, že o to klient nestál. Například: Spk: „A sakra. Malony, Tony už hodinu čeká. Nenařídil sis budíka?“ Malony: „Mmm.“ Spk: „Malony, do háje!“ Malony: „Neotravuj a odprejskni.“ Spk: „Koukej se oblíct. Převleč se a hoď sebou!“ Malony: „Nikam nejdu.“

Podpora

U filmu **Kolja** považuji podporu za nedostatečnou z toho hlediska, že sociální pracovnice svého klienta ani v jednom případě nepovzbuzovala, naopak je v jejích situaci „potápěla“. Například: Spk: „No právě. Hrajete po nocích. Tady píšete, že?“ F. L.: „Nene, ve dne. To bylo.“ Spk: „No, takže ve dne. A kde dítě spí?“ F. L.: „Spíme támhle.“ (Ukáže na dvojlůžkovou postel) Spk: „Samostatný pokoj nebo dětské lůžko dítě nemá?“ F. L.: „Nemá, ale tady se vejde. Já jsem to dal dělat širší.“ Spk: „Takže nemá.“

Ve filmu **Pohádky pro Emu** tomu bylo obdobně. Například: SPk: „Říkali mi, že nežijete v Čechách, je to tak?“ Pan Müller: „Ano, nežiju tady.“ SPk: „Ne, nežijete? Předpokládám, že se nehodláte vrátit jen tak do Čech?“ Pan Müller: „Nikdy jsem o tom nepřemýšlel.“ SPk: „Dobře. (Zapisuje si do svých poznámek.) Tak nebylo by moudré vytrhovat dítě z jeho přirozeného prostředí, jestli mi rozumíte, rozhodně ne teď.“

U **Precious** jsem neshledala velké známky podpory. Sociální pracovníce spíše klientku vyslechla. Pouze ji ujišťovala, že je v bezpečí. Spk: „Tady jsi v bezpečí, klidně mluv. Mně to můžeš říct. Co tě napadne, když myslíš na svůj domov?“

U filmu **Hlavu vzhůru** se sociální pracovník snažil podporovat svého klienta tím, že na něj dohlížel, spoustu věcí mu zajistil, sehnal práci, ujišťoval ho, že má na to svůj život změnit. Podpora sociálního pracovníka je zřejmá z celého filmu. V ukázce filmu se snaží klienta podpořit v tom, aby šel do práce, jelikož to pro něj bude mít kladný přínos a naopak. Spk: „Jo, jo. Sedneš do autobusu a pojedíš si vydělávat na chleba místo kradení tašek a aut. Protože když vyvedeš pitomost, jdeš rovnou do basy. Chápeš to?“

Tabulka č. 3: Obsah sdělení ve vztahu k sociální práci

OBSAH SDĚLENÍ VE VZTAHU K SOCIÁLNÍ PRÁCI			
	Pomoc	Kontrola	Podpora
Kolja (1999)	nedostatečná	nedostatečná	nedostatečná
Precious (2009)	dostatečná	nedostatečná	nedostatečná
Hlavu vzhůru (2015)	dostatečná	dostatečná	dostatečná
Pohádky pro Emu (2016)	nedostatečná	nedostatečná	nedostatečná

Zdroj: Vlastní výzkum

4.5 Jiná sdělení

Ve filmu Kolja si sociální pracovnice stěžuje na podmínky své práce. Spk: „Musíte bydlet tak vysoko? Jsem Zubatá, z odboru sociální péče. Mohu dál? Vy jste nám napsal, pane Louka, tu žádost, že jste na chlapce sám. Těch žádostí je moc, takže jsme se na to dostali až teď.“ (Posadí se, aniž by ji k tomu pan Louka vyzval)

Ve filmu Hlavu vzhůru sociální pracovník slovně napadá svého klienta. Spk: „Ale vždyť neumíš kreslit! Už se probud', ty tupče! Jsi lůzr! Máš volšový ruce! Leda krást auťáky, to jediný, co umíš!“ (Křičí na něj.)

Ve filmu Pohádky pro Emu označuje sociální pracovnice převzetí dítěte do péče rodiče za nepříjemnou. SPk: „Takže pokud dovolíte, přinesu ty připravené materiály a můžeme celou tu věc nepříjemnou uzavřít. “

5 DISKUSE

Cílem této bakalářské práce bylo popsat, jakým způsobem je prezentován sociální pracovník v českém a zahraničním filmu a upozornit tak na možnou stereo-typizaci z hlediska profese sociální práce, konkrétně u povolání sociálních pracovníků. Zajímalo mne, jakou povahu připisují filmové snímky sociálnímu pracovníkovi, zda spíše negativní, či pozitivní.

V teoretické části jsem se zaměřila na faktory, které dokážou regulovat chování a vnímání společnosti, kde, jak uvádí Vágnerová (2007), je sociální zkušenost ovlivněna především stereo-typizací. Dle Hayesové (2007) je postoj předem utvořené chování ve vztahu k určitému objektu, osobě, či události, na které lze reagovat pozitivně či negativně. Každý jednotlivec vlastní určitý postoj různým událostem. Názory lidí mohou být předem dané i přesto, že se sociálním pracovníkem nikdy nepřišli do kontaktu. Hromadné sdělovací prostředky mohou být jedním z prostředků ovlivňujících chování lidí, utvářejících veřejné mínění (Sveřepa, 2005). Stereotypy rozumíme určité myšlení, které se spíše než na pravdě zakládá na komunikačním šumu. Slouží především ke snadnému roztrídění a zobecnění společnosti, které nám dává rychlý náhled na okolní svět. Dle Thelenové (2011) je možné se setkat s předsudkem, dle kterého si lidé myslí, že pomáhající profese je svým špatná, protože se domnívají, že sociální práce je synonymem práce úřední. Thelenová (2011) poukazuje na to, že jakákoliv profese disponuje jinými znaky profesionality.

U českých filmů nebyly při prvním setkání klienta a sociální pracovnice zpozorovány postoje, předsudky ani stereotypy vůči sociálnímu pracovníkovi. Ale vzhledem k chování a přístupu sociálních pracovnic bylo zřejmé, že svou pomoc klientovi poskytnout nechtějí. V českých filmech se sociální pracovnice spíše snažily zabránit situaci, která by dopadla pro rodiče a jejich děti pozitivně. U jednoho ze zahraničních filmů, *Precious*, přicházela klientka za svou sociální pracovnící pro radu a pomoc, ale dopředu věděla, že jí není schopná pomoci. Jisté předsudky a postoj k sociálnímu pracovníkovi zde byl zaznamenán. U filmu *Hlavu vzhůru* tomu bylo jinak, jelikož zde vystupoval sociální kurátor, který byl klientovi nařízen. Zde měl klient také předsudky o sociálním kurátorovi, choval k němu negativní postoj. Později pak dochází ke změně, kdy klient svůj postoj vůči sociálnímu kurátorovi změní a dojde tedy ke změně postojů i celkového pohledu na sociální práci.

Vztah sociálního pracovníka ke klientovi je dle Tomeše (2015) na jednu stranu právně rovný, zpravidla založený smlouvou, na druhou stranu ale nevyrovnaný, protože klient je často ve špatném duševním a fyzickém rozpoložení, ve kterém se neumí komukoliv bránit, proto se tento vztah podobá vztahu mezi lékařem a jeho pacientem, kde z tohoto důvodu musí být sociální pracovníci vázáni etickými pravidly. Sociálním pracovníkům by při jejich praxi neměla chybět slušnost, formálnost sdělení a zachování etiky, což vyvrací hned oba české filmy. Ve filmu Kolja se sociální pracovnice neobtěžuje s čekáním na pozvání do bytu od klienta a sama se prochází po místnostech bytu i přesto, že klient k ní stále hovoří. Ve filmu Pohádky pro Emu klient taktéž hovoří k sociální pracovnici, která se k němu otáčí zády i přesto, že hovor ještě nebyl ukončen. V zahraničním filmu Hlavu vzhůru je situace taková, že si chce sociální kurátor zachovat autoritu a respekt vůči klientovi, v určitých chvílích je ale jejich vztah spíše kamarádský. Ve filmu Precious nebyly shledány velké výkyvy z hlediska špatného, neetického chování sociální pracovnice vůči své klientce.

„Pomocí je třeba chápat i leccos, co vyžádáno není, ale co pracovník po uvážlivé reflexi vnímá jako podporu života. Pokud děláme klientům něco, co si oni nevyžádali, není to pomáhání, nýbrž kontrola“ (Kopřiva, 1997, str. 51).

U zahraničního filmu Hlavu vzhůru byl klient několikrát pobízen ke správnému chování a při analýze tohoto filmu bylo v jistých chvílích vidět, že klient o pomoc nestojí, že své chování změnit nechce, jelikož takový byl, je a bude. Při analýze tohoto filmu byla reflektována pomoc, například když klient zaspal do práce. Sociální kurátor navštívil svého klienta přímo u něj doma a doslova ho vytáhl z postele. Zde sociální kurátor použil pomoc, aby podpořil pracovní morálku svého klienta při budoucím povolání.

Kontrola je podle Úlehly (2005) přebírání moci nad jedincem a je nevyhnutelná, potřebná a účelná.

Cournoyer (2014) se zmiňuje o dovednostech sociálního pracovníka, mezi něž logicky řadí empatii, která je pro sociálního pracovníka jednou z hlavních dovedností vůbec. České filmy Kolja a Pohádky pro Emu tvrzení, že sociální pracovník by měl být empatický, zavrhuje. V těchto filmech sociální pracovník určitě nevystupuje jako člověk vnímavý, který by měl pochopení a soucit s klientovou nepříznivou sociální situací. Ve filmu Hlavu vzhůru můžeme vidět sociálního kurátora jako empatického, snažícího se pochopit svého klienta a jeho situaci.

Pro výzkumné účely byla zvolena metoda kvalitativní výzkumné strategie a při sběru informací byla použita metoda obsahové analýzy. Tu lze chápat jako širokou škálu jednotlivých metod a postupů, které slouží k rozboru textového dokumentu, jež má za cíl ilustrovat jeho význam, postihnout stylistické zvláštnosti a určit jeho strukturu. Tuto analýzu lze kombinovat s jinými metodami z hlediska získávání a analýzy dat, nejčastěji v kombinaci s pozorováním, interview atd. Způsobem vyhodnocení dat byla diskurzivní analýza, která má za úkol popsat, vysvětlit jednání, jazyk, postoj, prožívání a způsob života (Miovský, 2006).

K umožnění dosažení stanoveného cíle byla formulována jedna hlavní výzkumná otázka, jak se liší stereo-typizace sociálního pracovníka v českém a zahraničním filmu.

Výzkumnou otázku bych mohla vzhledem k cíli práce zodpovědět takto:

VO: Jak se liší stereo-typizace sociálního pracovníka v českém a zahraničním filmu?

Dle zhlédnutých materiálů působí český sociální pracovník spíše chladnějším dojmem. V obou filmech je představitelem sociálního pracovníka žena rázné povahy, která, jak se zdá nelpí na soucitu s dotýčenými osobami, tedy svými klienty. Je klasickým ukazem toho, jak si většina lidí sociálního pracovníka představuje. Tedy jako zlou, nepříjemnou úřednici, jež odebírá děti. Oba snímky poukazují na sociálního pracovníka, jako na negativní osobu, která se nesnaží pomoci, ale naopak ublížit.

U zahraničních snímků byli sociální pracovníci charakterizováni jako o něco vstřícnější. Situace je odlišná u snímku, kde se nejedná o sociálního pracovníka, nýbrž o sociálního kurátora. Vystupuje zde muž, jehož přístup je pozitivní, snaží se nalézt řešení pro klientovu nepříznivou sociální situaci. V druhém filmu je sociální pracovnící žena, která má neutrální postoj ke klientčině sociální situaci. Snaha pomoci není důsledná a komplexní.

Je možné, že při provádění výzkumu mohlo dojít k mnoha zkreslením, která mohla ovlivnit validitu dat. Na základě vlastního výzkumu mohu říci, že zcela potvrzuje to, že sociální pracovník je médií prezentován ve špatném světle. V tomto případě buď jako nesnažící se sociální pracovník, nebo jako nezdvořilý, nepřejícný člověk. Ten, kdo se sociálním pracovníkem nemá zkušenost, může tak dát na názor a pohled médií, čímž o něm bude mít předem utvořeny jisté předsudky.

6 ZÁVĚR

Bakalářská práce na základě stanoveného cíle zjišťuje, jakým způsobem je prezentován sociální pracovník v českých a zahraničních filmech. Výsledky výzkumu jsou v kapitole diskuze porovnávány s autory, kteří se podobné problematice věnují ve svých odborných publikacích.

V teoretické části jsou nejprve definovány faktory, ovlivňující vnímání člověka. Zaměřuji se na postoje, předsudky a stereotypy, které mají velký vliv na člověka díky kterým si tak vytváří určitý obrázek o dané události, či osobě. Dále popisuji pojem sociální práce a specifikuji předpoklady pro výkon sociálního pracovníka. Blíže jsou také popsány mýty o roli sociálních pracovníků, například v jaké rovnováze měl být vztah sociálního pracovníka ke klientovi. V neposlední řadě se zaměřuji na sociálního pracovníka, jako takového. To znamená, jakými vlastnostmi, schopnostmi a kompetencemi by měl disponovat.

V třetí a čtvrté kapitole popisuji cíl a metodiku výzkumu. Stanovuji zde výzkumnou otázku, charakterizují zkoumaný soubor, techniku sběru dat a metodu vyhodnocení.

K dosažení cíle práce jsem si stanovila základní výzkumnou otázku:

VO: Jak se liší stereo-typizace sociálního pracovníka v českém a zahraničním filmu?

Ve svém výzkumu jsem se snažila pozorovat, jak se od sebe liší prezentace českých sociálních pracovníků, od těch zahraničních. Pozorovány byly především ženy, sociální pracovnice. Už samotné vystupování, výraz z obličeje, opovrhováním klienta a neochota pomoci poukázala na negativní přístup sociálních pracovníků celkově. Jiné chování a způsob pomoci jsem zaznamenala ve filmu, kde vystupoval sociální kurátor. V žádném z náhodně vybraných filmů jsem neshledala správného, spravedlivého, pomáhajícího a empatického sociálního pracovníka.

V závěru bych chtěla říci, že ani v jednom ze všech čtyř zkoumaných filmů, nepůsobí postoj sociálního pracovníka, který zaujímá ke svému klientovi pozitivně. V komparaci s filmy českými sice zahraniční filmy prezentují sociální pracovníky lépe, ale celkový dojem je spíše negativní. Sociální pracovníci zde vystupují buď jako lidé bez empatie, porozumění, lidského chápání, kteří se snaží jít dokonce proti svým klientům, nebo jako

flegmatické osoby, které jen dělají svou práci, jímž je zájem svých klientů v podstatě jedno, jak jejich nepříznivá sociální situace skončí.

Mým cílem bylo zjistit, jakým způsobem je sociální pracovník představován veřejnosti ve filmových zpracováních. Tedy jaký pohled nám umožňují filmy při nazírání na profesi sociálního pracovníka. Proto jsem se snažila co nejlépe vystihnout sociálního pracovníka v daných filmech. Abych měla možnost srovnání, zda jsou sociální pracovníci prezentováni v českých filmech odlišně, než v jiných zemích, vybrala jsem dva české a dva zahraniční filmy.

Výsledná data tohoto výzkumu by mohla zajímat především další studenty sociální práce, kteří se zajímají stereotypy sociálních pracovníků v souvislosti s masovými médii. Výsledky výzkumu mohou být také přínosem v praxi, jako zdroj informací pro širokou veřejnost, která o profesi sociálního pracovníka nemá ponětí, a jak velkou roli hrají při ovlivňování lidí z hlediska profese sociální práce hromadné sdělovací prostředky. Pozornost může tato práce vzbudit i u samotných sociálních pracovníků, jež mají se stereotypy a masovými médii jistou zkušenost.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. MACHALOVÁ, M., 2011. *Komunikácia v sociálnej práci: rozvoj komunikačnej spôsobilosti sociálnych pracovníkov*. 1. vydání. Prešovská univerzita v Prešově: Pravoslávna bohoslovecká fakulta. 77 s. ISBN 978-80-555-0328-8.
2. LAAN, G., 1998. *Otázky legitimacy sociální práce: pomoc není zboží*. 1. vydání. Boskovice: Albert. 260 s. ISBN 80-85834-41-3.
3. SCHAVEL, M., 2008. *Sociálne poradenstvo a komunikácia*. 2. vydání. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 224 s. ISBN 80-8068-487-1.
4. VÁVROVÁ, S., 2012. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. 1. vydání. Praha: Portál. 159 s. ISBN 978-80-262-0087-1.
5. LEVICKÁ, J., 2004. *Základy sociálnej práce*. Trnava: Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU. 170 s. ISBN 80-968952-3-0.
6. PAULÍK, K., 2005. *Uplatnění věd o člověku v sociální práci*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. 207 s. ISBN 80-7042-690-x.
7. BURČÍKOVÁ, P., 2008. *Manuál k sociální inkluzi obchodovaných a vykořisťovaných osob*. Praha: La Strada Česká republika. 92 s. ISBN 978-80-254-1312-8.
8. NAKONEČNÝ, M., 2009. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.
9. HAYESOVÁ, N., 2007. *Základy sociální psychologie*. 4. vydání. Praha: Portál. 166 s. ISBN 978-80-7367-283-6.
10. BROŽOVÁ DOUBKOVÁ, A. a K. THELENOVÁ, 2012. *Efektivní komunikace v pomáhajících profesích*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 90 s. ISBN 978-80-7372-941-7.
11. HATÁR, C., K. SZÍJJÁRTÓOVÁ a M. HUPKOVÁ, 2007. *Základy sociálnej pedagogiky pre pomáhajúce profesie: vysokoškolské učebné texty*. 1. vydání. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 280 s. ISBN 978-80-8094-174-1.
12. MATOUŠEK, O., 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2. vydání. Praha: Portál. 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
13. VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing. 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

14. LEVICKÁ, J., 2005. *Od konceptu k technike*. Trnava: Vydavateľstvo TŠ pre Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU. 222 s. ISBN 80-968952-6-5.
15. MUSIL, L., 2004. *"Ráda bych vám pomohla, ale ...": dilemata práce s klienty v organizacích*. 1. vydání. Brno: Marek Zeman. 243 s. ISBN 80-903070-1-9.
16. KAHOUN, V., 2007 *Vybrané kapitoly k sociální práci: sociální práce II*. 1. vydání. Praha: Triton. 281 s. ISBN 978-80-7387-064-5.
17. ŠRAJER, J. a L. MUSIL, 2008. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. 1. vydání. České Budějovice: Libor Musil v nakl. Albert. 150 s. ISBN 978-80-7326-145-0-.
18. MATOUŠEK, O., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. 395 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
19. MCNAIR, B., 2004. *Sociologie žurnalistiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 182 s. ISBN 80-7178-840-6.
20. URBAN, L., J. DUBSKÝ a K. MURDZA, 2011. *Masová komunikace a veřejné mínění*. 1. vydání.. Praha: Grada, 230 s. ISBN 978-80-247-3563-4.
21. JIRÁSKOVÁ, V., 2006. *Multikulturní výchova - předsudky a stereotypy*. 1. vydání. Praha: Epoque, 130 s. ISBN 80-87027-31-0.
22. HEWSTONE, M. a W. STROEBE, 2006. *Sociální psychologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 769 s. ISBN 80-7367-092-5.
23. VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Základy obecné psychologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 91 s. ISBN 978-80-7372-283-8.
24. THELENOVÁ, K., 2011. *Teorie sociální práce I*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 125 s. ISBN 978-80-7372-767-3.
25. ŠPILÁČKOVÁ, M. a E. NEDOMOVÁ, 2014. *Úkolově orientovaný přístup v sociální práci*. Praha: Portál. 183 s. ISBN 978-80-262-0726-9.
26. ŠVINGALOVÁ, D. a I. PEŠATOVÁ, 2005. *Odborné praxe v sociální práci*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 46 s. ISBN 80-7083-980-5.
27. CHYTIL, O., 2002. K problematice využívání terminologie ve výuce sociální práce. In: Levická, J. *Základy sociální práce*. Trnava: Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU. 170 s. ISBN 80-968952-3-0.

28. KOPŘIVA, K., 1997. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 2. vydání. Praha: Portál. 147 s. ISBN 80-7178-150-9.
29. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. Psyché. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
30. REICHEL, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, Sociologie. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
31. ÚLEHLA, I. 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální práce*. 3. vydání. Praha: SLON, 128 s. ISBN 978-80-86429-36-9.
32. MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
33. HANUŠ, P., 2007. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce/Sociálna práca* [online], roč. 7, č. 1 [cit. 2015-12-20]. ISSN: 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf.
34. TOMEŠ, I., 2015. Regulace profesních rolí SP. *Listy sociální práce Informační a odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky* [online], roč. 3, č. 4 [cit. 2015-12-20]. ISSN: 2336-2332. Dostupné z: http://www.listysp.cz/images/obr/1445849753_regulace-profesnich-rolí.pdf.
35. JANEBOVÁ, R. a L. MUSIL, 2007. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociálna práca* [online], roč. 7, č. 1 [cit. 2015-12-20]. ISSN: 1213-6204. Dostupné z: http://socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf.
36. OLIN, J., 2013. The Public and the Profession's Perception of Social Work. *Columbia Social Work Review*. [online], 4, 92-102 [cit. 2017-04-25]. ISSN 2164-1250. Dostupné z: <https://cswr.columbia.edu/article/the-public-and-the-professions-perception-of-social-work/>
37. TREVITHICK, P., 2012. *Social Work Skills and Knowledge: A Practice Handbook*. Third Edition. Berkshire: Open University Press, [online]. [cit. 2017-04-24]. ISBN 978-0-33-524062-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=QxtFBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&ots=-SYh4ItSTd&sig=w2BdOE4ZROoPe2Z9Q8u1QIfe4-w&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

38. COURNOYER, B. R., 2014. *The Social Work Skills Workbook*. Eighth Edition. Boston: Cengage Learning, [online]. [cit. 2017-04-24]. ISBN 978-1-305-63378-0. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=avuzCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR3&ots=8BO7IRAUwX&sig=ov5dv3NCH8gZ71n_6sFz_CJruZY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
39. PAYNE, M., 2016. *Modern Social Work Theory*,. Fourth Edition. New York: Oxford University Press,. [online]. [cit. 2017-04-24]. ISBN 978-0-19-061524-6. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=5K0SDQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=N7M86Wq6sa&sig=AaYtvrWJD0xK-ZMJbTFxHROfmXg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
40. LECROY, C. W., STINSON E. L., 2004. The Public's Perception of Social Work: Is It What We Think It Is? *Social Work* [online]., 49(2), 164-174 [cit. 2017-04-25]. ISSN 00378046. Dostupné z: <http://www2.gbcnv.edu/library/PDFs/perceptions%20of%20social%20work.pdf>
41. SVEŘEPA, M. 2005. Sociální práce a média. Sociální práce/ Sociálna práca: *Probace a mediace*. [online]. 5(4), s. 111-119 . [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/sverepa/doc/socialni-prace-a-media-sverepa.pdf>

8 SEZNAM ZKRATEK

TŽP – Těžké zdravotní postižení

SPK – Sociální pracovník